

SCRISORI INEDITE

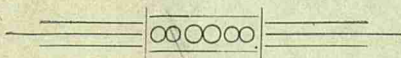
DE LA

N. BALCESCU și I. GHICA

PUBLICATE ȘI ADNOTATE

DE

N. CARTOJAN

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „COOPERATIVA“ STRADA BELVEDERE, No. 6.

1913

C. 4265.

SCRISORI INEDITE

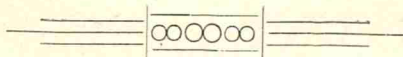
DE LA

N. BALCESCU și I. GHICA

PUBLICATE ȘI ADNOTATE

DE

N. CARTOJAN

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „COOPERATIVA“ STRADA BELVEDERE, NO. 6.

1913

C. 4265.

P R E F A Ț A

Rostul, pe care l-au îndeplinit emigrații români, după înăbușirea revoluției din '48, are o importanță mai mare decât se crede în genere. Prin memoriile înaintate guvernelor străine ori prin articole de gazetă, ei au atras atenția cabinetelor apăsene asupra dramei, care se desfășură la Dunărea de jos; au pregătit astfel acțiunea diplomatică, care a provocat războiul Crimeii și au înlesnit unirea Principatelor. Din acest punct de vedere, scrisorile emigraților de la '48 înfățișează o importanță deosebită.

În paginile cari urmează publicăm câteva scrisori din exil, pe anii 1849-1850, ale lui N. Bălcescu către doamna Ghica și ale lui Ion Ghica către N. Bălcescu. Originalele acestor scrisori se păstrează în manuscriptul cu No. 802 din Biblioteca Academiei Române. Scrisorile lui N. Bălcescu au fost dăruite Academiei de către d-na I. Ghica, iar scrisorile lui I. Ghica de către I. Ghica însuși. Scrisorile acestuia din urmă fuseseră lăsate în păstrarea lui Iancu Alecsandri de către N. Bălcescu, pe vremea când acesta, silit de boală, se ducea, spre țărmurile calde ale Mediteranei. În 1883, I. Alecsandri răsfoind hârtii vechi pline de amintiri duiioase, a dat peste scrisorile încredințate de N. Bălcescu și le-a restituit autorului cu un răvaș publicat în Scrisori către V. Alecsandri (p. 616 ed. Alcalay, 1905.) Prin cuprinsul lor scrisorile acestea sunt o complinire necesară la scrisorile lui N. Bălcescu, publicate de I. Ghica în «Amintiri din pribegie».

Prețioase ca material biografic — mai ales scrisorile lui Bălcescu, pline de duiosie, de accente de eroism, de umor, de ironie fină — ele sunt interesante și prin mulțimea de știri noi de interes politic și cultural, pe cari ni le aduc, — ca de pildă: părerea comisarului turc, Ahmed Efendi, despre boierimea pământeană (p. 39); lecția de patriotism pe care a dat-o doamna Gauthier doamnelor din înalta societate bu-

cureșteană (p. 3) ; proiectul de colonizare al Austriei ; (p. 22), străduințele unora dintre emigrați de a provoca o nouă mișcare în Principate (p. 19) ; încercările lui Ioan Ionescu dela Brad și Ion Ghica de a înființa o fermă model și o școală de agricultură în Dobrogea (p. 26) ș. a.

Pentru înțelegerea deplină a scrisorilor, cred că e necesar să reamintim, pe scurt, faptele petrecute în anii 1849-50, la care se face adeseori aluzie.

Înainte de izbucnirea revoluției, Ion Ghica fusese trimis de comitetul revoluționar ca agent confidențial, la Constantinopol, spre a lămuri Poarta asupra adevăratelor intenții ale partidului național. Recomandat ambasadei franceze din Constantinopol de către doctorul Louis Mendel, trimesul lui Lamartine în Principate, întâlnește acolo, la ambasadă, pe un vechiu prieten din Paris, pe dragomanul Cor. Pus în legătură de ambasada franceză cu înalții demnitari ai Porții, Ghica isbutește să atragă simpatia Porții asupra partidului național. În acest răstimp izbucnește revoluția ; dar pătrunderea în Principate a trupelor rusești și turcești înăbușe mișcarea și capii revoluționari sunt trimiși în exil. Rămas la Constantinopol, Ghica încearcă să organizeze emigrația, propunând o unitate de acțiune, un singur șef (Alec Ghica Vodă sau Ștefan Golescu), cu centrul de acțiune în Constantinopol, unde se suceau și se răsuceau ițele politice ale Principatelor.

În primăvara anului următor, se produce însă în preajma Principatelor o mare sguđuire, care, dupe credința emigraților, avea să aibă o înrăurire hotăritoare în soarta neamului românesc : revoluția ungară. Ungurii, năzuind să se desfacă de Austria, ridicase steagul revoluției și armatele imperiale sunt bătute pretutindeni dela Passau la Turnu-Roșu. Deși revoluția ungară era stânjenită în mersul ei

de răscoala Românilor ardeleni, adunați în munții Abrudului, sub comanda lui Avram Iancu, totuși împăratul Frantz Iosef, văzându-și tronul primejdut, e nevoit să ceară ajutorul Rusiei și guvernul din Petersburg, temându-se de întinderea revoluției în Polonia rusească, îi trimete oștirile în ajutor. Coöperarea armatelor austriace și ruse pentru înăbușirea revoluției ungare puneă, dupe credința emigraților, în grea cumpănă nu numai soarta Ungariei, dar și soarta Principatelor, înecate atunci sub valul ocupației rusești. Emigrații români din Orient — în fruntea cărora stetea Ion Ghica — îngrijați de viitorul neamului, concep planul de a solidariză pe Români cu Ungurii spre a luptă împotriva armatelor aliate și spre a nimici apoi protectoratul rusec. Cu înfăptuirea acestui îndrăzneț proiect, emigrații însărcinează pe N. Bălcescu.

În ziua de Paști chiar, N. Bălcescu pornește din Constantinopol, călare, cu câțiva prieteni și la 1 Maiu trec Dunărea, pela Panciova, cu luntrea, în timpul nopții, sub răpăiala unei ploii grozave. Ajunși la celălalt mal, o clipă se cred pierduți: în întuneric se disting cuvinte sârbești — pare că ar fi căzut în mâinele armatei imperiale — și deodată o mulțime de puști ochite spre ei; dar lucrurile se lămuresc și noii veniți sunt conduși înaintea lui Pertzel, fost avocat, și acum comandant al armatei ungare la granița sârbească. Pertzel îi primește cu afabilitate și le înlesnește calea spre tabăra guvernamentală. Aci însă tratativele nu isbutesc. Guvernul unguresc nu vroia să acorde Românilor decât ceea ce avuseseră în totdeauna: limba în biserică și în școală; despre celelalte cereri îndreptățite ale Românilor nu pomenia nici un cuvânt. Ungaria întreagă ardea în flăcările mistuitoare ale unui răsboiu civil și Ungurii erau chinuiți încă de fantasma heghemoniei. A trebuit, ca comandanții poloni ai oastei maghiare să ceară

cu înzistentă garanții naționale pentru Slavi și Români, ca armatele rusești, învingătoare pretutindeni, să se îndrepte spre Pesta, ca guvernul ungar să se vadă nevoit a părăsi capitala într'o cumplită debandadă, pentruca, la licărirea unei slabe nădejdi de mântuire, conducătorii poporului maghiar să primească propunerile lui Bălcescu. Câteva mici victorii ale lui Bem și Guyon aprinsese curajul Ungurilor, și Kossuth, crezând că va putea abate din Ungaria puhoiul armatelor rusești, dându-le de lucru aiurea, se hotărăște să re-peadă pe Bem în Valahia, contra armatelor rusești de ocupație. Cu sufletul plin de bucurie, idealistul Bălcescu scriă prietenului său din Constantinopol la 14 Iulie : Iubite Ghica, îngenuche și mulțumește lui Dumnezeu, patria noastră se va mântui... Astăzi e trei luni de când ne-am despărțit. Am suferit mult, am trecut multe momente crude, dar acum toate mi s'au răsplătit cu prisos... Peste puțin voi intra împreună cu Bem în Valahia-Mare, c'o mare putere, și 8 milioane de Români vor fi în picioare contra Muscalilor...» Speranțele sunt însă deșarte. Dezastrul, care amenință Ungaria, nu întârzie. Sfărâmați pretutindeni, Ungurii sunt siliți să se retragă și, pe când toți își căutau în Ungaria adăpost, Bălcescu singur, în avântul lui eroic, cuprins de dorința de a se lupta, pornește în căutarea lui Bem, care părea că are intenția să încerce o rezistență în munții Ardealului. Pe drumul Hațegului însă, Bălcescu întâlnește sfărâmaturile oștirilor ungare risipite, târind în fugă poporul îngrozit din orașe și din sate : «Istene Muszka» (vin Muscalii). Cu un curaj extraordinar, Bălcescu se strecoară printre sentinelele armatelor dușmane, în cari mișunau «co-poi ciocoilor din țară», care-l căutau pe capete, și, dupe un drum de 2 zile, ajunge în sfârșit în tabăra lui Avram Iancu, care-l ascunde într'o colibă din pădurea Câmpenilor, ferindu-l de cercetările Rușilor și Austriacilor. Aci a stat o lună

de zile. Pe la începutul lui Octombrie, Bălcescu, înarmându-se cu ravaș de donițar și cu atestate de la Avram Iancu că e de-ai lui, că se luptase pentru împărat, pornește îmbrăcat în zdrențe, spoit pe față, cu trei căruțe de ciubere, prin vânt și prin ploaie, «certându-se cu babele câte un ceas pentru un creițar». Pe la sfârșitul lui Septembrie ajunge la Semlin și de acolo, luând vaporul spre Viena, după un șir de peri-peții, dramatice uneori, comice alteori, isbutește să scape din Austria și să ajungă la Paris. Hourra! ma chère madame Ghica. Enfoncés les Schwartz-Gelbes et les Russes! battus et complètement battus par un Dieu tout puissant: le mensonge» strigă el, plin de bucurie, dela Paris, la 22 Octombrie. (v. mai jos p. 6).

Ajuns la Paris, Bălcescu se încearcă să organizeze emigrația română și să o pună în legătură cu comitetele revoluționare din celelalte țări. Pe vremurile acelea turburi, în care oligarhia reacționară se străduia, pretutindeni, să distrugă în germene năzuințele spre democratizm ale claselor oprimate și avântul spre libertate al popoarelor subjugate, revoluționarii din toate țările se încercau să creieze, printr'o solidaritate internațională, un puternic bloc de rezistență. Pela începutul anului 1850, Mazzini întocmise un proiect pentru o mare confederație internațională, propunând o adunare, alcătuită din delegații tuturor naționalităților, care să se înțeleagă și să adopte un plan comun de operație. Bălcescu, care încercase cu câteva luni înainte să înființeze un mare comitet al revoluționarilor din Europa centrală, fiind îndemnat de emigrația ungurească organizată, întocmește un interesant proiect de confederație al statelor unite dela Dunărea de jos, proiect, care rezumă ideile lui politice. Trei naționalități deosebite, cu teritoriul și administrația lor aparte, aveau să intre în noua formație politică: Ungurii, Românii și iugo-Slavii. Statul avea să fie condus printr'o adunare federală centrală,

de 150 deputați, câte 50 de fiecare naționalitate. Ea se va aduna în fiecare an, pe rând, în capitala fiecărei naționalități, legiferând asupra afacerilor comune ale națiunilor unite, hotărînd și partea de dăjdie comune ce va trebui să dea federației fiecare naționalitate, proporțional cu populația și veniturile sale. Legiuirile comune ale statelor aliate vor fi puse în aplicare de un guvern federal, alcătuit din 3 membri: un ministru de războiu, unul de externe și altul de industrie, comerț și comunicație. În gândul lui Bălcescu, această confederație la Dunărea de jos nu s'ar fi putut ridica decât prin prăbușirea stării de atunci a lucrurilor în vâltoarea unei conflagrații generale, pe care se pare că o pregătesc comitetele revoluționare federate din Apus.

Ideile politice ale lui Bălcescu nu erau însă împărtășite pe de-antregul de Ion Ghica. Prin întinsele lui legături de familie cu boierimea din țară, prin relațiile strânse cu ambasada franceză și engleză din Constantinopol și cu înalții demnitari ai Porții, bine informat asupra intențiilor diplomației apusene, Ion Ghica era în măsură să cunoască de aproape firele politice ale Orientului. Deși admitea și el solidarizarea cu popoarele apăsate sub stăpânirea austriacă și rusă (Italieni, Poloni, Unguri, Slavi și Români), totuși, cumpănind toți factorii, cari puteau fi hotărîtori în acele împrejurări, el era împotriva unei mișcări pripite în Principate—mișcare pe care o alimenta în ascuns și Rusia și Austria. El cerea o acțiune și o propagandă moderată: «Ideia ostensibilă de răsturnarea Austriei—scrie el în scrisorile pe care le publicăm: aci — ar înfricoșă atât de mult guvernurile stabilite, în cât toate mijloacele de acțiune s'ar închide; ar fi privită de anarhică».... Intr'alt loc, vorbind de revista «România Viitoare», pe care se pregătea să o scoată Bălcescu, adaugă: «Caută a nu cădea în idei prea noi — și pentru care atât Turcii cât și Englezii și Francezii au convenit a

zice că sunt subversive și nepotrivite cu bunul ordin. Cu toate căte ar putea zice cineva spre apărarea unor idei, dar socot că singurul mijloc de a avea o înrăurire și a face să fructifice oarecum cele semănate în timpul revoluției este de a dovedi, că nu suntem ceea ce politicii practici de astăzi și guvernele numesc: anarhiști și inimici oricărui ordin social... În privința politică iată ce aș dori să punezi, în princip, în manifestul ce veți să iscăliți în numărul specimen sau program: 1) Rumânii din Turcia și Basarabia, pe care fără drept au luat-o Muscalii (violation du droit des gens et du droit de protection, qu'ils se sont arrogés), uniți într'un singur stat, sub suzeranitatea Sultanului, după dreptul capitulațiilor; 2) Rumânii din Austria, Bucovina, Ardeal și Banat, un alt stat sub Austria, cu dreptul de naționalitate. Nu trebuie să ne punem ca oameni, care voesc răsturnarea nici unui stat din Europa».

Dacă ținem în seamă desfășurarea faptelor istorice dela 1848 încoace, trebuie să recunoaștem că Ion Ghica a avut vederea limpede.

Scrisorile lui N. Bălcescu către Doamna Ghica,² pe care le publicăm aci, sunt scrise în limba franceză; ale lui Ion Ghica în limba română, cu caractere latine. Intrucât publicația aceasta se adresează unui public mai numeros, mi-am îngăduit a transcrie scrisorile lui Ghica în ortografia curentă și a pune accentele sau a dubla consoanele din scrisorile franceze ale lui N. Bălcescu acolo unde, din fuga condeiului, el a neglijat a o face. Nu am omis însă nimic din cuprinsul textului, deși un sentiment de discreție m'ar fi îndemnat, a suprima câteva pasagii privitoare la contemporanii fruntași. Într'o publicație documentară adevărul istoric trebuie să precumpănească orice preocupare: oamenii mari trebuiesc înfățișați în toate laturile personalității lor și cu cât se ridică mai sus, cu atât răspunderile morale îi apasă mai greu.

N. Cartoian.

1. N. Bălcescu către D-na Ghica

I

26 April
8 Mai 1849 ¹⁾

Je m'empresse, ma chère Madame Ghica, de répondre à la lettre que vous avez eu l'obligeance de m'écrire et dont Mr. M. s'était chargé, ce qui a fait que je n'ai ni lu ni vu cette lettre. La cause en est toute simple et même très naturelle,

¹⁾ Foaia 1. Scrisoarea a mai fost publicată de D-nul N. I. Apostolescu ca notă la un studiu „Bălcescu și Cântarea României“, publicat în *Revista pentru Istorie Arheologie și Filologie* 1911 p. 89. Argumentarea d-nului Apostolescu în sprijinul paternității lui Bălcescu asupra Cântării României, cade însă în fața următorului pasaj dintr'o scrisoare a lui Alexandri către Bălcescu însuși: „*Indată ce voiu sosi în Moldova voiu căută balada lui Mihaiu Viteazul și ți-oi trimete-o întreagă sau în parte, precum mi-a pică la mână. De nu cumvâ voiu descoperi-o ți-oi fabrică eu una care te-a minună și tu îi trece-o de baladă populară.... cu chipul întrebuințat pentru compunerea călugărului... A. PSCS [A. Rusu.]* (Scrisoarea publicată de D-nul Ov. Densușianu în *Noua Revistă Română* 1901 p. 34.

Se știe că Bălcescu, publicând la 1851, Cântarea României în revista *România viitoare*, spunea în introducere că ar fi găsit-o cu 5 ani mai înainte într'o mânăstire veche din Carpați, pe care n-o numește. Autorul nu l-ar fi putut afla și adaugă: „De pe forma, titlul și ideile ei cred că autorul trebuie să fi fost un călugăr hrănit în singurătate de citirea Bibliei și a Psalmilor lui David.“

A. Ruso nu și-a iscălit nici odată articolele, pe cari i le publicau prietenii în reviste.

selon l'avis du porteur. Craignant qu'elle ne le compromette, il a imaginé de la jeter au Danube. Il gardait pourtant sur lui les lettres de Ghica qui étaient, je le suppose, bien plus compromettantes que la vôtre. Pauvre lettre ! comme je la regrette, avec quel plaisir, je l'aurais lue. Si les temps des miracles n'étaient plus passés, j'aurais fait comme certain personnage de la Bible, dont je ne me rappelle plus le nom, qui a arrêté le soleil dans sa course ; j'aurais commandé au Danube de rebrousser chemin et de me rapporter la lettre. Mais que faire ? Il faut encore se résigner à ce pénible sacrifice. Il y a pourtant quelque chose qui me console un peu. J'espère que, prenant en pitié le malheur qui m'est arrivé, vous vous empresserez de m'en consoler par une autre lettre. La justice même vous impose l'obligation de me dédommager de cette perte, car enfin il y a un peu de votre faute, Madame, pour avoir choisi un si mauvais porteur.

Que vous dirai-je de mon voyage jusqu'ici ? Il a été très prosaïque et mérite peu d'être raconté. Dans une des villes du Banat j'allais pourtant avoir une aventure qui devait tourner tout à fait à *la mousquetaire*, mais tout échoua par l'entêtement d'un pauvre diable, ce qui me fit penser que le romantisme ne vient pas de moi à toute force.¹⁾ Je l'ai raconté à Ghica.

¹⁾ Ajuns în satul Weisskirchen, Bălcescu și tovarășii săi, aflând că Ungurii sunt în apropiere, stăruiesc de chirigiu să pornească noaptea cu căruța ; dar chirigiul temându-se de bucluc, nu voiește cu nici un chip să pornească la drum până nu se face ziuă. Dimineața însă, 4 companii imperiale intră în oraș. Bălcescu și însoțitorii săi sunt nevoiți să se retragă peste Dunăre și să-și încerce mai târziu norocul.

(Scrisoarea lui Bălcescu către Ghica din 26 Aprilie, 1849 în I. Ghica. *Amintiri din pribegie*, (ediția Socce, 1890) n, 249.

J'ai appris ici avec plaisir une belle réponse de notre amie Madame Gauthier au général Lüders. ¹⁾ C'était dans une soirée de famille. M-me Balciano s'adresse d'un air pathétique au illustre personnage en lui disant : général, nous abandonnons aussi notre patrie si vous l'abandonnez. A quoi le général répond : tranquillisez-vous, Madame, mon illustre maître fera en sorte que bientôt ces pays resteront à la Russie. A quoi toutes ces belles dames applaudirent avec frénésie. M-me Gauthier alors se lève indigné et riposte : Général, vous oubliez que l'homme propose et Dieu dispose — Le général, confus et interdit, balbutie avec peine : oui, Madame, c'est vrai ; je l'avais oublié et je vous en demande bien pardon.

C'est bien beau, n'est-ce pas, de la part de notre amie ?

C'est bien consolant pour nous que s'est trouvé parmi nos femmes quelques belles et nobles âmes, parmi lesquelles, Madame, vous brillez, et qui sauvent la nation de la honte et de l'opprobre, dont plusieurs de nos dames l'ont couverte.

Puisque je suis sur le chapitre des anecdotes, permettez-moi, madame, de vous en raconter encore une autre. Cesar Bolliaco, l'auteur aux mauvais et aux nombreux écrits, a enfin résolu le problème qui l'a occupé toute sa vie, celui de trouver beaucoup de lecteurs et par conséquent des acheteurs à ses ouvrages. Sous les auspices des Madjares avec lesquels il a pactisé il vient de fonder un journal valaque en Transilvanie qu'il

1). Comandantul armatei de ocupație rusă.

nomme *l'Expatrié*.¹⁾ Comme dans ce journal il défend les causes des Madjars, ceux-ci se sont engagés de forcer les habitants de toutes les villes conquises par eux à prendre des abonnements à son journal. Comme les affaires des Madjars et vont bien que déjà ils ont conquis bien des villes, et comme Bolliak avec son journal lève une contribution sur toutes les villes, je m'imagine qu'il doit être déjà millionnaire. Voilà enfin Bolliak heureux. Il a des acheteurs à ses ouvrages autant qu'il en veut. On dit que son journal porte pour devise *l'abonnement ou la mort*. J'ai entendu raconter par un témoin oculaire qu'à la prise de Caransébes les Madjars disaient aux habitants : quel journal lisez-vous ? Ne lisez que celui de Bolliak. Cela vous prouve, Madame, que mon anecdote est vraie historique. Je m'imagine quelle pitoyable figure moi, qui n'a encore rien inventé, je ferai près de Bolliak qui a fait une si belle invention. Comme il me regardera du haut de son journal ! Je suis sûr qu'il me verra avec déplaisir, s'il me pressait la fantaisie d'aller le trouver. Il craindra que je ne lui fasse pas concurrence, mais je m'empresserai de le rassurer ; car enfin être millionnaire n'est pas le but de ma vie ; mais celui de rendre quelques petits services utiles à mon pays, et d'obtenir l'estime

¹⁾ *Espatriatul* a apărut la Braşov, de 2 ori pe săptămână, (în 2 foi), dela 25 Martie până la 10 Iunie 1849. Ziarul atacă politica austriacă şi stăruia pentru unirea Românilor cu Ungurii. „Numai o unire a noastră cu Maghiarii poate ţineă frunte Panslavismului, care se întinde cu paşi de uriaşi peste naţia noastră.“

et l'amitié de quelques personnes comme vous, Madame, et Ghica que j'estime et que j'aime.

Agréez, ma chère Madame Ghica. mes hommages sincères et empressés.

Votre tout dévoué

Gotliebe. ¹⁾

II

15 Août 1849 ²⁾ (Orșova) ³⁾

Ma chère et bonne amie, Madame Ghica. Je n'ai reçu qu'hier votre lettre de 20 Juin/Juillet. Je ne vous dirai pas le plaisir qu'elle m'a causé. Je ne le puis pas. Ce qui est fortement senti, est difficile à exprimer en des paroles. Je ne puis vous écrire que quelques lignes. Le temps m'est très court. J'allais faire comme tout le monde, sortir de ce pays, et voilà que, tout d'un coup, je cours me jeter de gaité de coeur dans un gouffre, d'où il n'y aura plus de salut possible si ce n'est par quelque miracle.

Je n'ai pas beaucoup d'illusions ; ne m'enfuis

¹⁾ Pseudonimul lui Bălcescu. Prin Iulie 1850, primă scri-sori dela Mihalache Marghiloman, pe numele **Albert Smith** (I. Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 456) ; iar mai târziu se servi-a de pseudonimul **Conrad Albrecht**, sub acest pseudonim a încercat să publice un capitol din istoria Românilor sub Mihaiu Viteazul, la 1851, în revista „România Literară“ a lui Alecsan-dri. Revista a fost însă suprimată de cenzură înainte de a fi pusă în circulație (Vezi *Drum Drept*, 1913 no. din Martie p. 141.)

²⁾ Foaia 5.

³⁾ Vezi și scrisoarea cu aceeaș dată către Ion Ghica în I. Ghica. *Amintiri din pribegie*.

pas ; pourtant je veux tenter la fortune et la destinée. Jusqu'à ce moment depuis que je suis ici je n'ai été occupé que de la diplomatie, maintenant ce sera de la guerre. 1)

J'espère bien que, si je succombe, vous m'accorderez parfois une bonne pensée et un doux souvenir. Cette espérance, cette assurance même que j'ai, est si consolante, si agréable pour moi, que je voudrai que ce soit déjà fait.

Agréez, ma chère amie, mes hommages de frère et d'ami.

Votre tout dévoué

N. Bălcescu.

J'oubliai de vous dire que mon lilipontiers en commence à grandir. C'est positif je vous l'assure. Il a déployé ces jours beaucoup de courage et de décision et m'a été d'une grande utilité. Voilà ce qui me fait croire à la possibilité des miracles.

III

Paris le 22 Octobre 1849 2)

Hourra !! ma chère Madame Ghica. Enfoncés les Schwartz-Gelbes³⁾ et les Russes! battus et complète-

1) Aflând dela Zamoisky, că Bem are intenția să se retragă cu 10.000 de oameni în podișul Ardealului și să încerce acolo o rezistență eroică, Bălcescu se hotărăște să plece spre inima Ardealului, prin Lugos: „Ți-am spus și altă dată că voiu să mor, sau să fac vre-o faptă mare. Socot că acum vom putea începe o mișcare română. Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 405.

2) Foia 7. Bălcescu sosise la Paris la 16 Octombrie. I. v. scrisoarea către Ghica din 17 Oct. 1849 Ghica. *Amintiri din pribegie*, p. 406.

3)-Austriacii.

ment battus par un Dieu tout puissant: le mensonge. ¹⁾ On prétend que c'est une déesse et je suis porté à le croire, vu l'adoration que votre sexe lui a voué.

J'ai écrit à Ghica mes aventures ²⁾. Me voilà à Paris. D'ici je puis braver mes ennemis, où bien je puis me faire brave comme Eliad ³⁾ et m'écrier avec lui: «Que mes ennemis, que l'échafaud viennent ici, je les attends de pied ferme, je monterai sur l'échafaud avec ce courage et ce dévouement, que j'ai toujours porté à la cause de ma chère patrie, depuis tant d'années. Or, parmi ces années j'en avais une superbe et fameuse entre toutes, et c'est précisément cette année que mes ennemis veulent me ravir. Holà! Hé! mes ennemis, *rendez-moi mon année*» etc. etc. C'est textuel. Voyez l'original chez Ghica (lettre d'Eliad à Ipatesco) Qu'en dites-vous d'un brave de cette trempe-là?

A propos d'Eliad, savez-vous qu'il est aliéné comme Lamartine, sa copie a suivi la destinée de l'original. Imaginez qu'il se promène par les boulevards, qu'il arrête les gens au passage, n'importe qui, pour leur conter, qu'il est l'auteur d'une révolution, et que cette révolution se trouve maintenant trahie en seize points par I. Ghyca, en une vingtaine de points par moi. Qu'une forte preuve que je suis un traître c'est que je suis l'ami de Ghyca, et que Ghyca est traître, c'est qu'il est mon ami, etc. etc. Lui et le grand général Tell craignent toujours d'être assassiné. Enfin,

¹⁾ Vezi introducerea.

²⁾ Scrisoarea din 22 Octomvrie.

³⁾ Eliade Rădulescu.

chère amie, je suis profondément convaincu que ce malheur qui prive notre pauvre patrie de deux grands hommes est le réel.

Mais laissons cela, et dites-moi je vous en prie, m'avez-vous aussi cru mort, pendu ou perdu ? M'avez-vous regretté une minute, une heure, un jour ? Je n'ose pas dire d'avantage de crainte de passer à vos yeux pour trop exigeant.

Je voulais aller à Constantinople. J'aurai été heureux vivre près de vous et de Ghysca, mais Dieu ou les Autrichiens en ont décidé autrement et m'ont poussé vers Paris, dont le séjour m'est pénible. Il y a quelque chose qui me console, c'est que si la guerre se déclare, je viendrai à Constantinople, et que, si elle ne se déclare pas, c'est vous, mes amis, qui viendrez ici. Et cette guerre se déclarera-t-elle ? Je l'appelle de tous mes vœux.

Imaginez-vous comme j'ai été malheureux en Hongrie. J'ai couru pendant un mois à travers tant de périls et de fatigues pour trouver Bem et des batailles, mais la fatalité m'a refusé le bonheur que j'ambitionnai tant : de mourir sur un champ de bataille. J'ai eu après l'humiliation d'employer toutes les ressources de mon esprit pour sauver ma tête. Je dis humiliation, parce que l'homme se sent petit, quand il vit exclusivement possédé par l'instinct de conservation et qu'il ne sent pas sa grandeur, que lorsqu'il expose sa vie.

Adieu, Madame, écrivez-moi souvent et beaucoup et comptez sur l'estime et l'amitié de votre tout dévoué ami.

N. Balcescu.

IV

*Paris, 6 Fevrier 1850.*¹⁾

Je vous suis bien reconnaissant, ma chère Madame Ghica, de votre bonne pensée que vous m'avez . . . et des vœux que vous avez [fait ?] à mon intention le jour de . . . J'espère que vous Dieu ne pourra s'empêcher de les exaucer. Moi aussi j'avais fait un vœu [le] même jour; c'était celui [de] vous revoir bientôt, et l'assurance, que vous me donnez de votre prochaine arrivée à Paris, m'a causé une grande joie. Vive Dieu ! me suis-je écrié ; l'amitié revient et les beaux jours avec. Je vous [attends.] donc avec toute [l'impatience] dont je suis capable [et c'est] beaucoup dire, car vous [savez] que je suis doué de [cette] qualité à un haut degré. Ne perdez donc pas [de temps] car vous courriez risqué de ne pas [me trouver] à Paris. La vie que je mè[ne] ici est assomante. Il ple[ut] trop des comités, des sociétés des protestations, des discours et des misères. Je ne connais pas dans tout l'ordre animal de bête plus féroce, plus affreux qu'un compatriote-patriote. Le séjour de Paris m'a été toujours et de tout temps désagréable, [à ca]use de ces animaux-là. Vous devez en savoir aussi [que] quelque chose, car vous en avez aussi et des fameux des mod. . genre. Il est donc [désira]ble que je quitte Paris [pou]r chercher loin des Patriotes un peu de tranquillité.

¹⁾ Foaia 11. Originalul rupt la mijloc ; complectările puse în paranteză drepte.

Présentez, je vous en prie, mes respects à l'honorable Monsieur Tutto, et disposez-le bien en ma faveur, car j'en ai bien peur depuis que son père m'a menacé de sa colère. Et surtout de ses coup de poings. Je suis habitué à ceux du père et ils ne m'effr[ai]ent plus, mais qui sait ce qu[e] doivent être ceux du fils? Je de [mande] donc votre protection co[n]tre cette coalition de Tutto père et de Tutto-fils qui me [guette].

Adieu et au revoir, ma chère et bonne amie, agréez mes com[pliments] et l'expression de mes senti[ments] très distingués.

Votre tout dévoué.

N. Balcescu.

2. I. Ghica către N. Bălcescu

Boyardgikeuy ¹⁾, 4 August, 1850 ²⁾.

Am văzut scrisoarea ta către Goleșcu ³⁾; nu i-am trimis-o încă din pricină că de mai multe ori s'a întâmplat, că Zosima Negulici et Cie. au prins scrisorile la poștie și le-au despecetluit. Ar fi destul ca o asemenea scrisoare să le cază în mână, ca să se slujască împotriva noastră: ar trimete-o drept lui Știrbey ⁴⁾, precum au trimis contul. Am preferit să o țin la mine până ce voi găsi un ocazion sigur; poate că săptămâna viitoare s'o duce Ioranu ⁵⁾ la Brusa. Am văzut printr'acea scrisoare că ești în relație cu Goleștii. De ce nu-mi scrii și mie cum s'a urmat desbinarea între dâșii și Eliad și cum și pe ce temeiu te-ai înțeles cu dâșii? Aici avem pe Pleșoianu ⁶⁾ și pe Duca ⁷⁾, veniți cu o falcă în cer și cu alta pe pământ, ca să mă mănânce; dar n'au dinți ca să mă mestice și toată ura au dat-o pe limbă: mă înjură și mă ocărăsc. Alaltăeri au ținut ședință la insula Principo, unde se aflau față câțiva Moldoveni;

¹⁾ Localitate la nord de Constantinopol.

²⁾ Foaia 15.

³⁾ Vezi scrisoarea lui Bălcescu din 16 Iulie, 1850, în I. Ghica, *Amintiri din pribegie*.

⁴⁾ Barbu Știrbey, Domnul Țării Românești.

⁵⁾ Inginer; expluzat în urma evenimentelor din 1848.

⁶⁾ Colonelul; a proclamat revoluția la Izlaz și a făcut parte din guvernul provizoriu.

⁷⁾ Exilat. Făcuse parte din comitetul pentru pregătirea a-legerilor de constituantă.

s'au înțeleseră atât de bine încât nu se puteau despărți; se încheștase colonelul Pleșoianu în brațele unui Moldovan pe care nu-l cunosc; atât de mult se strângeau, încât a trebuit câțiva cavași ca să-i despartă. D. Pleșoianu, ca să lege tractat și frăție cu Moldovenii, le-a aruncat în obraz vorba: spion muscălesc. Moldovanul i-ar fi răspuns în cruci și lumânări. Aflu că astăzi se ține o al doilea ședință. Aici ne-am făcut de răs; nu trece o săptămână fără ca un rumân să nu facă vre-o bosmă, cum ar zice dascălul.

Pe Tudoriță Balș ¹⁾ nu l-am văzut încă. Într'o zi l-am întâlnit la Pera; s'a făcut că nu mă cunoaște. De atunci însă, auzind vorbind de mine princoace, princolo, pe la Turci, i s'a părut că sunt un personagiu și mi-a trimes răspuns, că-i pare rău că nu m'a cunoscut, când m'a întâlnit pe uliță; că mă iubește și mă stimă și că a rugat pe Catargiu ²⁾ să-l aducă într'o zi la Boyadgikeuy. Il aștept ca să-i dau un perdaf.

Aseară, întorcându-mă dela Terapia, am găsit carta lui Vasilică Ghica ³⁾. Mâne, când m'oiu duce la Pera, îl voiu întâlni. Trebuie să vorbesc cu dânsul, căci îl cred om activ și mai cu curaj decât pe mulți alții; el mai poate mișcă ceva. Tudoriță ⁴⁾ însă este venit aici, ca să intrigeze în-

¹⁾ Unul din cei mai bogați boieri moldoveni ai vremii; mai târziu, după abdicarea lui Grigore Ghica, în epoca frământărilor pentru unire, caimacam al Moldovei.

²⁾ Poate Alecu Catargiu, translator la Ministerul afacerilor streine din Constantinopol, pe la 1849.

³⁾ Un foarte înflăcărat părtaș al revoluției din 1848 în Moldova.

⁴⁾ Balș.

potriva lui Gr. Ghica și ca să apuce ceva moșii mănăstirești. Gr. Ghica ¹⁾, în privința politică, se poartă bine. Muscalii îl urăsc și au început a se lua de gânduri cu dânsul. În privința administrativă însă este moale și l-au încălicat cu totul fanarioții. Turcii o să-l sprijine până la o vreme ; dar, când or vedea că nemulțămirea este prea mare, apoiu n-o să-l mai poată ținea. Muscalii împing pe boieri împotriva lui ; este de acum opoziție și poate să se întâmple și vreo mișcare. Gr. Ghica privește unirea Principatelor ca foarte folositoare și trebuincioasă, numai că este foarte anevoe. Cred că, afară de piedicile politice, ar fi și neînțelegerea Rumânilor între dânsii — poate o anevoință mai mare decât toate. Dacă Europa ar voi să unească Principatele sub un arhiduce austriac, el ar fi cel dintâiu a se scoborî cu bucurie la treapta de unde s'a suit ²⁾. Mai toți boierii noștri își întorc căutarea către Austria. Alecu Ghica Vodă ³⁾ la Viena lucrează în sensul acesta și se înțelege cu mai toți Ghicii și cu mulți alți boieri. Mr. de Lacour scria aici, că prințul Schwarzenberg ⁴⁾ nu este indiferent la chestiunea Principatelor și că pe viitor voiește să ia parte la toate

¹⁾ Domnul Moldovei (1849-1856, cu întrerupere, prin ocupația rusească, dela 26 Septembrie 1853—16 Sept. 1856).

²⁾ Despre legăturile lui Gr. Ghica, Domnul Moldovei cu Austriacii, v. N. Iorga *Politica Austriei față de unire.* (Analele Academiei Rom. Seria II, Tom. XXXIV, 1912.

³⁾ Fostul Domn al Țării Românești (1834—1842).

⁴⁾ Primul ministru austriac, după revoluția din Octomvrie 1848. El a încheiat alianța cu Rușii, slărămând pe Unguri ; a restabilit dieta federală, a umilit Prusia la Olmütz și a urmărit, în tot timpul guvernării sale, un ideal de monarhie centralizată și militară.

câte se vor face. Turcii voiesc să profite de inge-
rența Austriei ca să facă chestiunea noastră eu-
ropeană. Un austriac, anume Spinder, este la Bu-
curești ; șade în gazdă la Beizadea Costache Ghica.
El a venit să tracteze din partea Austriei pentru
un milion de coloni germani din Prusia pe care
acest stat îi dă Austriei, ca să-i așeze în Ungaria
și în Transilvania, făgăduind că nu va avea nici
o pretenție asupra lor. Proiectul lui Spinder su-
râde foarte mult boierilor, căci sunt proprietari, și
aceasta le-ar spori venitul moșiiilor. Vodă se îm-
potrivește, căci Rusia nu ar voi să vază împlân-
tată influența și acțiunea Austriei. Boierii au în-
ceput a se sluji asupra opiniei de propagandă
pan-rumână ; zic ei că, dacă am trece subt Aus-
tria, am fi uniți cu frații noștri din Banat, Tran-
silvania și Bucovina. Eu aș dori ca să știm pro-
fită de nădejdiile Austriei împotriva tendințelor
rusești, fără a cădea în ghiarele Austriei, căci pă-
țim cum au pățit Transilvanii cu Sașii : ne năbu-
șesc Germanii. Dacă Românii sunt destinați a se
absoarbe unii într'alții, precum și cred, apoiu mai
bine ca Principatele cu suzeranitatea Porții să ab-
soarbă pe Rumânii Austriei și Rușii, decât să ne
absoarbă ei pe noi.

Turcii nu pot avea ideea de a ne domina nici
prin limba lor, nici prin religia lor, nici prin legile
lor ; totdauna ei ne vor lăsa la geniul nostru, ca
să ne desvălim o civilizație potrivită cu misiunea
și tendințele noastre. Nu zic că nu ar fi între oa-
menii politici ai Turciei unii, cari ar dori să ne
vază transformați în pašalâc ; dar această temere
nu poate fi serioasă, fiindcă nu i-ar lăsa nimeni

și ar fi un foarte rău calcul, căci printr'această tentativă în loc de a da putere imperiului, l-ar slăbi mai mult. Turcii, odată scăpați de lupta cu Muscalii în Principate, nu pot afla mai bun mijloc de a fi ei și noi liniștiți, decât a reînoui capitulațiile.

Ahmet Efendi ¹⁾, nu iubește pe Știrbey; ²⁾ îl considerează cu totul de Muscal. Vodă nu are nădejde de a o duce mult și strânge ca Caragea. El crede că domnia lui nu poate trece peste evacuația trupelor muscălești, care se va face cam pe la Septembrie. Ahmet Efendi, cu toate că nu-l iubește, dar nu ar voi să-l răstoarne; caută a-l aduce pe calea cea bună, îl împinge, cât poate, în chestiunea mănăstirilor de care se interesează foarte.

Poujad ³⁾ este aici cu nevasta; îl văd mai în toate zilele. El este ghichist, boierist și germaninist. prin urmare, și urăște pe Ahmed Efendi. Fuad-Efendistul mi-a făcut propagandă și muștrări; este însă desnădăjduit cu totul de mine. I-am zis că o înțelegere între mine și boieri este cu neputință. Trebuie să știi că politica lui Ahmed se deosibește cu totul de aceea a lui Fuad ⁴⁾. Până acum a fost în cabinet o mare ezitație. Ministerul nu știa, dacă trebuie să sprijine pe Ahmed în politica ce urmează și ce propune, sau de trebuie să trimită alt comisar, care să urmeze politica lui Fuad. Cât p'aci a fost să

¹⁾ Comisar turcesc în Principate.

²⁾ Barbu Știrbey, Domnul Țării Românești.

³⁾ Eugène Poujade, fost consul francez la București (1849—66), căsătorit cu o Ghiculeasă.

⁴⁾ Fuad-Efendi, numit comisar turec în Principate, la 4/16 Septembrie 1848, după rechemarea lui Suleiman Pașa.

se trimiță un alt comisar; dar am întors lumea cu c . . . în sus și Czaïka ¹⁾ mi-a slujit foarte bine. Astăzi ministerul este cu totul în ideile lui Ahmed Efendi și hotărit a-l sprijini.

Iată linia de demarcație, care este între purtarea comisarului celui vechiu și între a celui nou. Fuad zice: nu trebuie să dăm importanță poporului, căci cădem în ideile demagogice; să căutăm mai bine a câștiga pe boieri și să facem qu'ils soit le pays; en les ayant pour nous, nous aurons le pays. Ahmed zice: boierii sunt putrezi de corupție; nu au nici o influență în țară, nici o acție asupra nației; de i-am avea pentru noi, nu avem nimic: una, că sunt corupți fără convicție, fără credință și, la întâia ocazie, ne scapă, trec la cine o fi mai tare, la cine le va da mai mult; avându-i nu avem nimic în țară, căci nu sunt putere, din contră sunt o putere negativă. Dacă Poarta voiește să-și facă o partidă, trebuie să caute a menține partida, care s'au făcut revoluționari. Boierii îi urăsc, dar poporul a început a simți, unde voiește a veni.

Ține minte dela mine, că petrecerea lui Ahmed Efendi va fi începutul unei noi epoce în țară. Partida lui Fuad, și chiar Poujad, care nu nădăjduiește mai puțin decât a face pe socră-său Domn, caută a face să crează lumea, că Ahmed este un turc feroce. Ce n'est pas vrai. Fuad este un ambițios și un pismuitor; el se teme de toți oamenii capabili care ies; el a fost pricina de au depărtat

¹⁾ Nepotul și agentul Principelui polon Adam Czartorynski. A adus servicii însemnate revoluției române.

pe Emin Efendi ¹⁾, și astăzi Poarta, din pricina intrigilor lui, este privată de slujbile unui om cinstit și luminat. Așa caută să facă și lui Ahmed Efendi, căci se teme de capacitatea lui. Pojuad este en extase înaintea onestității lui Ahmed; zice că nu crede ca să ție, pentrucă a văzut că și Fuad tot își da în petic.

Huett, consulul francez dela Odesa, care dirige acum consulatul dela București, este un prost și un leneș, un om de nimic; umblă să rămâie consul general în Principate, căci Poujad nu crez să se mai întoarcă. Eu am auzit aici vorbindu-se despre Sabattier dela Atena; umblă după postul dela București; mă tem să nu fie cam grec, căci prea este de mult între Greci. Bun ar fi Desprez ²⁾ și am auzit că ar voi și el consulatul dela București. Crez că și Cor ³⁾ ar voi; acesta ar fi cel mai bun și cel mai sigur. El vine peste puțin la Paris; o să-i dau o scrisoare către tine. Ar fi ia-

¹⁾ Emin Muhlis Efendi, fost primul secretar al ambasadei otomane din Paris pe la 1839, fusese trimes în Principate, la 1848, ca secretar al lui Soleiman Pașa, și erà prin 1849 mare dragoman al Porții. Ion Ghica îl cunoșteà încă de pe timpul studiilor sale la Paris. V. *Amintiri din pribegie*, p. 12.

²⁾ Hippolyte Desprez călătorise în Principate, cunoștea bine chestiunea orientală și expusese cu căldură cauza Principatelor în: *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain* (extras din *Revue des deux Mondes*, 1848); *La révolution dans l'Europe orientale* (publicate mai întâiu în *Revue des Deux-Mondes* 1848 — 49); și în *Les peuples de l'Autriche et de la Turquie* 2 vol., Paris 1850.

³⁾ Cor, primul dragoman al ambasadei franceze din Constantinopol, prieten cu Ion Ghica de pe vremea când acesta își făcea studiile la Paris. (V. I. Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 10). Cor erà ginerile lui Jacques Alléon, cel mai de seamă bancher din Constantinopol.

răși bun colonelul Margadell ¹⁾; este un om care ar impune foarte mult. Caută prin Prințul Czar torinsky ²⁾, prin Calimachi, sau prin vreun francez influent a se trimete unul din acești trei. Cor, îți repet, ar fi cel mai bun; este omul care înțelege chestiunea ca și noi și o cunoaște foarte bine. Asupra lui Margadell aș avea o mare influență; m'ar ascultă la orice i-aș zice; dar nu știu ce ar face g[eneralul] Aupick ³⁾ fără Cor și fără Margadell

Scrie-mi ceva despre Tell și despre Magheru; care sunt gândurile lor? De ce n'ai căutat a pune o înțelegere între tine și Magheru? Ce are de gând să facă? Intr'o scrisoare, care ți-oi scri, îți voi vorbi despre ceeace înțeleg eu.

Al tău prieten

I. Ghica.

P. S. Intreabă pe frati-meo: unde sunt cărțile mele? Unde le-au pus, când le-au adus dela Mavru? Să-mi scrie îndată. Intreabă-l, dacă a dat scrisoarea mea lui Sefels.

Pe poștia viitoare îți voi scri despre cele ce privesc asupra tractației amnistiei noastre. C'est très intéressant. Caută a fi bine cu Poujat; îl putem întoarce în idei.

¹⁾ Ofițer de stat major, atașat la ambasada militară franceză din Constantinopol.

²⁾ Adam Czatorinsky, pretendent la coroana Poloniei, cunoscător profund al politicii rusești și om cu vază și înrâu-rire asupra diplomației apusene.

³⁾ Ambasadorul francez din Constantinopol.

Bogadjikeuy ¹⁾, 14 August, 1850 ²⁾.

De vreo câțeva vreme, vedeam o mare fiertură la vecinul și prietenul meu Boliac : mese, conferinții și discuții ; vedeam pe mulți din Rumânii, cu care sunt în relație, cu capetele aprinse, acuzându-mă că nu voiu să mă pui în capul unui muvment. Boliac îmi zicea în toate zilele, că militarii noștri : Magheru, Tell, Pleșoianu, Cristofi și C ie trebuie să fi mișcând ceva, căci se pregătesc de resbel ; că bine ar fi să mă pui în relație cu dânșii, dându-ne un rendez-vous cu Tell ; că ar trebui să tractăm cu Pleșoianu, dar că acesta nu are deplină putere ; și că este trebuință a ne întâlni cu Tell. Cu toate câte îi ziceam, arătându-i că un muvment la noi, în împrejurările de astăzi, nu poate folosi decât politica muscălească și dorința acelor din boieri, cari așteaptă domnie. Altă dată Cezar ³⁾ venia și-mi spunea că Magheru, Tell și Pleșoianu sunt înțeleși cu șapte limbi, afară din Ovrei, din Țigani și din Armeni, că or să se scoale cu toții petutindenii, tot într'o zi, tot la un ceas, și c'o să proclame libertatea universală și alte asemenea. După ce a văzut că eu nu crez că Turcii dau bani lui Eliad și lui Tell ca să facă insurecție și că nu cred că Cristofi lucrează în toate diminețile cu Canning ⁴⁾ și cu șeful al état-majorului turc planuri

¹⁾ Foaia 21.

²⁾ Vezi răspunsul lui Bălcescu în scrisoarea din 6 Septembrie : Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 546.

³⁾ Boliac.

⁴⁾ Stratford Canning de Radcliffe, ambasadorul englez la Constantinopol, un om experimentat și energic. Avea multă înrâurire asupra politicei turcești.

de campanie, a luat partida a fi mai retras de mine; a început a veni foarte rar la mine și a avea alți prieteni. Aflând că este pe moarte de o lovitură de soare la cap, m'am dus să-l văd; mi-a spus că eră să moară peste noapte, că i-a tras doctorul câteva oca de sânge din vine; dar îți mărturisesc păcatul că nu l-am găsit așa de schimbat, precum sunt oamenii, cari au sărit groapa. A doua zi Cezar al meu și-a luat nevasta și a pornit la Pera, zicând că la Boyadgikeuy mor oamenii ca vitele pe zi, că peste puțin n'o să mai rămâie suflet în sat și că a venit la Pera pentru câteva zile, ca să-și scape viața. La Pera a tras în gazdă la Dasiadi¹⁾. Ducându-mă eu a doua zi chiar la Vasilică Ghica, la Pera, am întâlnit acolo și pe Boliac, care m'a tras la o parte, ca să-mi spuie că-i pare bine că m'a întâlnit, căci altfel ar fi fost silit să vie să mă caute la țară, că aveà ceva foarte important a-mi spune; îmi zice că el s'a înțeles cu Pleșoianu și că trebuie să se întâlnească cu Tell, ca să pue la cale despre o mișcare, care negreșit trebuie să se facă. I am întors spatele, urându-i isbândă bună. Peste două ceasuri după acea întâlnire, am aflat că a pornit la Atena, unde se zice că s'ar fi aflând vestitul general Tell cu care acum trebuie să se fi întâlnit.

Cu câteva zile mai nainte, Boliac nu aveà nici o pară și eră foarte dator; încât eră unii alții din datornici să-l închiză; acum îl vedeam cu haine noi, dela pălărie până la cisme, el și nevasta lui, cu datoriile casei plătite și cu parale de voiaj. Unii zic că i-ar fi dat Dasiadi câteva mii de lei.

1) Exilat după 1848.

Știu în adevăr că Dasiadi are parale, dar de unde le are ? that is the question, căci, când a venit aici, n'a avut nici cu ce plăti pasajul pe vapor, și d'acasă nu a primit nimic.

Boliac, fugind de aici, căci plecarea lui se numește fugă, fiindcă nu aveà voie încă a se duce din Constantinopol, din pricina istoriei diamantelor ¹⁾, își face un mare rău : o să treacă drept ceea ce poate nu este ; amestecându-se într'o mișcare, se amestecă într'o nerozie, căci nu cred să poată face ceva serios ; ci o să ne dea iar de ocară. Eu mi-am făcut datoria ; i-am zis toate câte trebuia să-i zic.

Să vorbim acum de lucruri și să lăsăm persoanele. Eu văd că se pregătește o mișcare în țară și am mai multe cuvinte a crede că acțiunea este complexă.

În întâiul rând pui interesul rusesc. La părerea mea influența muscălească a luat o lovitură foarte mare prin determinația ce a luat Poarta, acum doi ani, d'a priveghia de aproape interesele ei în Principate ; astăzi creditul Rusiei este compromis, chiar în duhurile boierilor, cari erau cei mai rusești până acum, — și creditul ce mai are se va pierde cu totul, când vor ieși trupele, ceea ce nu poate a nu se face piste curând. Rusia are dar un mare interes a provoca ceva evenimente, care să i dea argumente a putea prelungi ocupația, sau a întoarce oștirile îndată ce vor ieși. Văd în scrisorile ce primesc dela București, că în țară se face o

1) Despre diamantele, pe care Kossuth le dăduse lui Boliac ca să le ofere lui Omer-Pașa spre a-l câștiga pentru cauza ungară, vezi I. Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 624 și urm.

propagandă foarte mare și că mulți privesc o mișcare ca inevitabilă. Aici oamenii misiunii rușești, când vorbesc despre liniștea ce cheazășuesc Domnii că se va păzi, afectă un aer de ironie. Rușii ne împing la un moviment este lesne de înțeles.

O al doilea acțiune este acțiunea austriacă. Stürmer zice că a văzut, cu mare mâhnire, starea de neputință în care se află Austria de a se amesteca în chestiunea Principatelor la 1849 ; dar ce eră să facă ? Când foc este în casă, ia cineva apa, unde poate ; dar că pe viitor Prințul Schwartzenberg va căută toate mijloacele, ca să dobândească o ingerență în treburile Principatelor. Mulți diplomați, prin proiectele lor asupra Principatelor, unul propuind ca Principatele să se unească sub un arhiducă austriac, cu suzeranitatea Porții, altul ca să se dea schimb Austriei, care ar da Porții ceva provincii pe malul Adriaticei, altul iar că Principatele să se facă o nouă Belgie, pe care Austria să o poată face mai încolo o altă Cracovie &, toate aceste proiecte, favorabile Austriei, au aprins capul ministrului Schwartzenberg și caută a se apropiă de vreunul. Incearcă mai întâiu printr'o propunere de colonizație. La București se află un trimis austriac, anume Spinder, care propune o colonizație de 2 milioane de Nemți. Se vede că astăzi influența muscălească în Principate își dă sufletul și, dacă ar isbuti ca să dea o lovitură influenței turcești, care se rădică pe ruinele influen-

¹⁾ Baronul Stürmer eră internunciul Austriei la Constantinopol.

ței rusești, ar putea împinge și așeză în țară influența austriacă. O mișcare, care ar sili pe Turci să o reprime, ar fi o lovitură de moarte influenței turcești. Am cuvinte multe să crez că Vodă Ghica la Viena are aceste idei și că lucrează în țară pentru influența austriacă. Bagă de seamă ca nu cumva să nu fi împingând pe Golești pe Tell și pe Magheru. Noi trebuie să ne ferim a da într'această acțiune, căci Germanii prin colonizațiile, cu care ne vor năduși, dau o lovitură grozavă naționalității rumâne. Bănuiesc mult că Austria ne împinge la o mișcare.

O al treilea acțiune este a aspiranților la domnie și a dușmanilor Domnilor ; de pildă Gr. Ghica ¹⁾ are vrăjmaș aici pe Titoff, ²⁾ pe Vogoridi, ³⁾ pe Th. Balsch, ⁴⁾ pe Rustanbeg, ⁵⁾ pe Aristarhi, ⁶⁾ pe Știrbeiu ⁷⁾ ș. a. l ; toți coalizați lucrează la o mișcare în Moldova, prin Valahia, ca să răstoarne pe Ghica. Aici s'a format un cuib de Moldoveni la insule, care fraternizează cu câțiva dintr'ai noștri și strigă că trebuie să se facă o mișcare. Iată numele acelor patrioți : Dasiadi, prima figură și casier, Drosu, Ganea, Adamachi, Metaxa, Ciocaneli și alte asemenea nume și inteligenții. Eu crez că d'aici au ieșit banii lui Boliac și proiectele lui împotriva lui Știrbey iarăși lucrează alții. Poujat, de când este aici, îl sapă : i-a intrat în cap să facă pe socră-so Domn și pe dânsul să se facă

1) Domnul Moldovei.

2) Ambasadorul rus la Constantinopol.

4) Funcționar la Ministerul de externe al Turciei.

5) N. Aristarhi, capuchehaia lui Vodă Știrbey.

6) Domnul Țării Românești.

ministru la Constantinopol ; este foarte bine cu Fuat Efendi și are nădejdi mari ; el este de părere că, trăgându-se trupele, nu se poate să nu se întâmple ceva în țară.

Aceste acțiuni se combină și se ajută oarecum și aici de unii din inimizii lui Ahmet Efendi. Aceasta are mulți și foarte puternici [vrăjmași], pe toți acei care trăesc din hrăpiri și intrigi, între care poate numără în întâia linie pe Fuad și Vogoridi, cari îl urăsc cordialement Roustanbeg a umblat la București după fata din suflet a M-ei Uxeul, pe care a cerut-o în căsătorie. Curtisana l-a alungat cu ocări, zicând că cum a îndrăsnit să ceară pe fii-sa, care este întocmai cât o domniță. Călinescu i-a făgăduit pe fată, întovărășită de o zestre foarte însemnată, îndată ce va putea dobândi scoaterea lui Ahmet Efendi. Acesta nu este puternic, dar lucrează pe conta altora.

M-me Marini, muma lui Roustanbeg, seamănă, ca două picături de apă, cu M-me Eliad. A pus-o de a făcut pe câțiva gugumani, precum pe frații ei, pe Cristofi și pe alții asemenea de au dat o hârtie prin care zic că Ahmed nu înțelege trebuințele țării și că țara cere pe Emin Efendi. Aceasta este o intrigă de bas-étage împotriva lui Ahmed Efendi, fără de a fi nici de cum favorabilă lui Emin, căci acesta este cu totul cu neputință cât o fi Reșid Pașa vezir ; și chiar cu Sarim nu s'ar putea trimete în țară la noi căci ar fi un act cu totul ostil împotriva Muscalilor ; s'ar putea face numai în caz de resbel cu Rusia.

Iată politica ce socot eu că trebuie să ținem noi :

1) Să ne facem datoria a arăta fiecăruia din

Rumâni chestiunea subț adevăratul ei punct de vedere și a-i dovedi că trebuie să fim cu minte și a nu ne lăsa să ne facem un instrument al intrigilor streine.

2) Să prevestim diplomația engleză, franceză și turcă de intrigile ce se țin de Rusia, de Austria și de intriganți.

3) Să ne pregătim a avea oameni, cu care să putem pune mâna pe muvment, dacă cumva va fi un ce serios, și a-i da destinația ce trebuie să aibă, căci nu cred pe ceilalți capabili.

Gândește-te bine la toate câte îți zic ; socot că bine ai face a te apropiă încoace.

Ionescu ¹⁾ s'a întors împreună cu Ioranu ²⁾. Au făcut o lucrare foarte importantă asupra Dobrogii, tablouri bine lucrate și trei harte : una etnografică, alta topografică și a treia drumeață. Ionescu publică o serie de articole asupra călătorii lui în *Journal de Constantinople*. Noguez ³⁾ îi face și o broșură din adunarea acelor articole. ⁴⁾.

¹⁾ Ioan Ionescu de la Brad. fost elev al lui Ioan Ghica, în Academia Mihăileană, din Iași. Făcuse studii de agricultură sistematică în Franța, la Roville și de chimie, fizică și științe naturale la Sorbona. Intors în Moldova, e numit administrator al moșiilor lui Mihai Vodă Sturdza; dar, în 1848, e chemat de guvernul provizoriu în București și numit vice-președinte al comisiunii proprietății, care se ocupă cu chestiunea împroprietăririi țăranilor. După înăbușirea revoluției este surghiunit și el.

²⁾ Inginer, care luase asupra-și însărcinarea de a studia căile de comunicație din Dobrogea.

³⁾ Directorul ziarului *Journal de Constantinople*.

⁴⁾ *Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, Constantinople 1850. S'a tradus și în românește la 1879. Conține, între altele, și foarte interesante observații cu privire la colonizarea Dobrogei prin Mocani.

Iată ce am hotărît să facem în Dobrogea : săptămâna aceasta dăm o hârtie prin care cerem dreptul de a avea un pământ, anume Cichirgiava, foarte întins și bine situat, pe termen de 50 de ani, cu condiție și îndatorire de a face o fermă modelă, cu o școală de agricultură, fără ca guvernul să facă nici o cheltueală. După ce vom dobândi firmanul, ne vor trebui ca la 6 mii de galbeni, ca să începem exploatația și școala. Vom face 12 acții de câte 500 galbeni fiecare pe care vom căuta a le lua noi câți-va : eu voi lua 4, Negri ¹⁾ 2, Aali Pașa ²⁾ 2, Ministerul de agricultură 2, Alecsandri 1, — și poate că și Vodă Ghica să ia. Astfel între câteva persoane vom îmbrăca capitalul și de toamnă să începem a face dispozițiile trebuitoare. Ionescul zice că vom avea cel puțin 25%, fiind o școală foarte bună. Gândul nostru este să facem cecece Dombald ³⁾ a făcut la Rovill. ⁴⁾ Școala de agricultură poate fi mai târziu adăogată de o Academie, sau, cel puțin, de un colegiu rumânesc.

Dacă voești să ai un ciflic, ⁵⁾ este foarte lesne : sunt foarte multe locuri de ocupat ; dar o să îți trebuiească bani pentru exploatat. Mai bine să iei o acție în întreprinderea fermei modele.

¹⁾ Costache Negri.

²⁾ Ministrul afacerilor streine.

³⁾ Dombasle, vestit agronom francez. A contribuit mult la propășirea agriculturii în Franța.

⁴⁾ Roville lângă, Nancy. Aci Dombasle a creat cea dintâiu fermă-model, anexată pe lângă o școală de agricultură.

⁵⁾ Turc. : *moșie*. Expatriat și strămtorat de nevoi, Bălcescu se gândia să-și cumpere un ciflic în Turcia. (V. scrisoarea din 26 Iulie, 1850 în I. Ghica. *Amintiri din pribegie* p. 536).

Orizonul Orientului nu este cu totul fără nuori politici. Știi că, este câtă-va vreme, a fost o sculare în Bosnia și mai pe urmă în Bulgaria. Ți-am vorbit despre cea dintâiu, trebuie să-ți vorbesc de cea d'al doilea. În Bulgaria atât propaganda rusească cât și oarecare griefuri bine cuvântate ale Bulgarilor împotriva Turcilor a adus un fel de manifestație. Griefurile Bulgarilor nu sunt asupra guvernului, ci împotriva subașilor ¹⁾ și beilicciilor ²⁾ după în orașele, după malul Dunării. Cele mai însemnate și pe care le-au arătat prin hârtie la Poartă sunt :

1°. Subașii, în călătoriile lor neconținute, silesc pe țărani de-i hrănesc pe dâșii, pe slugile lor și pe caii lor ; aceasta ar fi cheltuială de vreo 15 lei pe lună, pentru fiecare familie.

2. Subașii, când merg în satele bulgărești, nu au respect pentru femei și pentru fete.

3°. Spahii ³⁾ silesc pe țărani bulgari de le lucrează la pământ până la 30 zile pe an.

4° Beilicci (dismașii) fac abuzuri.

După mai multe reclamații din partea țăranilor bulgari la Vidin, pașa, nefăcând nici o îndestulare, nici o îndreptare, atât din pricină că părtenia pe subași, cât și pentru că se temeă d'a pune un frâu beilicciilor, care sunt totdeauna sprijiniți în Constantinopol ; în cele din urmă la satul Racovița despre marginea Sârbiei, trei subași, siluind o fată de țăran bulgar, s'au sculat sătenii și i-au

¹⁾ Turc.: *căpetenia unui ținut ; agent de poliție.*

²⁾ Turc.: *Strângătorii beilicului* (= dijmă pusă asupra animalelor).

³⁾ Turc.: *cavaleria turcă.*

omorît. Racoviţenii, temându-se de consecuenţii, au sculat 4 judeţe; la trei sate, care au refuzat a se resculă, le-au pus foc. Nu au omorît însă alţi Turci decât pe acei trei. Adunându-se mai multe mii, au trimis 20 de ciorbagii ¹⁾ în deputaţie cu o proclamaţie la paşa de la Vidin, prin care dechiară, că ei nu s'au sculat împotriva Sultanului, că ei primesc a plăti şi îndoit de ceea ce plătesc astăzi, dar că nu mai voiesc a mai fi guvernaţi de Turci, şi arătând griefurile lor. Paşa a primit foarte bine pe deputaţii bulgari. După ce a ţinut sfat, le-a făgăduit că nu va luă nici o măsură împotriva resvrătiţilor, până ce, mai întâiu, nu va primi răspuns de la Constantinopol; a oprit însă pe cei mai mulţi din ciorbagii d'a se întoarce la satele lor, ţiindu-i drept chiezăşie, că nu vor face Bulgarii nici o neorânduială până ce va veni răspuns.

În sfatul ţinut la paşa erau mai multe păreri: unii din Turci voiau să taie pe toţi Bulgarii din Vidin şi să pornească îndată volintiri împotriva insurecţiei. Un miralai ²⁾ s'a sculat îndată, a orânduit patrulă din mica trupă regulată ce avea şi a pus la cale toate cele cuviincioase pentru buna pază a oraşului; s'a întors la sfat şi a declarat că a luat toate măsurile pentru a pedepsi cu moarte pe oricare turc va face cea mai mică încercare de neorânduială asupra creştinilor. Aceasta a încurajat pe paşa, a înspăimântat pe fanatici şi a hotărît determinaţia de a aştepta răspuns de la

¹⁾ Ciorbargiu (turceşte): comandantul unui regiment de ieniceri.

²⁾ Turc.: comandantul unui alai (= regiment escadron), colonel.

Constantinopol. In interval, Muscalii au voit să pue mâna pe mișcare, să o ajute și să o dirige; au trecut Bulgarilor patru tunuri și câți va oficeri, și insurecția de la Racovița s'a pornit să atace cetatea Belgradgicul, unde se află o foarte mică garnizoană de Turci, dar multe muniții și multe tunuri. Aflând pașa, la Vidin, această mișcare a Bulgarilor, a poruncit ca toți Turcii să se armeze și să pornească împotriva Bulgarilor, ca să deblocheze Belgradgicul. Turcii s'au armat cu cea mai mare bucurie și cu totul după obiceiul cel vechiu, cu tumbecuri, ¹⁾ cu coade de vulpe. cu soitarii ²⁾, cu gialati ³⁾; își rădeau capul, zicând că tanzimatul ⁴⁾ s'a desființat și că iar a venit timpul janiserilor. O sută de Turci din Vidin și cu 100 de Turci din Lom au deblocat citadela Belgradgicului, pe care o înconjurau 7000 de Bulgari. Bulgarii au făcut foarte proastă rezistență; s'au răspândit îndată. Turcii au omorît vre-o 60 de oameni; dar, intrând în Belgadgic, au omorît câți Bulgari se aflau acolo: ca la 200 de bărbați; au omorît și 3 femei, făcând multe excesuri. La satul Gârcea, 150 de Turci au împins mai multe mii de Bulgari fără arme, omorînd 180 de inși. Aproape de Lom, 35 de Turci au vânat 650 Bulgari și au omorît 150 dintr'ânșii.

Turcii au luat tunurile Bulgarilor, cari sunt de

¹⁾ Turc.: *Un fel de timpan, de tobă, instrumentul principal al meterhanelei*

²⁾ Turc.: *bufonii cari formau elementul comic al armatei.*

³⁾ Turc.: *călău.*

⁴⁾ Tanzimat (propriu zis: *organizare*) se numește perioada de reforme, care începe din domnia Sultanului Mahmud II. Prima reformă tanzimatului a fost desființarea ienicerilor.

fabrică muscălească, cu numele fabricii; au prins câți-va oficiali, dintre care unul foarte cunoscut, îi uit numele acum; au prins scrisori de la generalul Duhamel, dar se vede că n'au știut să le păstreze; pe oficiali i-au scăpat prin bani sau i-au omorât.

Bulgarii, răspândindu-se prin munți, au emigrat mulți în Sârbia și chiar în Valahia. Ți-am scris, mi se pare, cele ce s'au urmat între Vodă, Duhamel și Ahmed Efendi, în pricina refugiaților acestora. Acum de curând, autoritățile turcești, cerând pe emigrați Prințului Sârbiei i-au dat cu condiție însă că nu li se va face nici o vătămare; dar Turcii au făcut nerozia de au omorât vre-o cinci sau șase inși, îndată ce au pus mâna pe ei. Această barbarie a nemulțumit foarte mult pe toți creștinii din Bulgaria, din Sârbia, din Erzegovina și din Bosna. Acești din Bosna și Erzegovina au trimis la Poartă o jalbă, cerând o constituție în formă. Bulgarii se mișcă și caută a se resculă de isnoavă¹⁾; de nu se vor lua bune măsuri, se face dandană mare

Știi că, la Belgrad, poliția locală a bătut o slugă bosniacă a lui Fonblanc²⁾. Indată, acesta a scoborit pavilionul englezesc și a întrerupt toate relațiile cu guvernul. După aceea a raportat d'adreptul la Minister, scriind lui Caning numai câteva cuvinte: *Le gouvernement de S. M. B., ayant été gravement offensé par les autorités serbes, j'ai cru devoir rompre les relations jusqu'à ce que réparation soit faite;*

¹⁾ *Din nou.*

²⁾ Consulul englez din Belgrad.

J'aurai l'honneur de vous adresser bientôt un mémoire à ce sujet. Ambasadorul d'aici n'a făcut nici o mișcare. Ducându-se Nicolaevitz, încaricatul ¹⁾ sârb de aici, la Caning, i-a explicat curgerea pricinii în chipul următor. Sluga D-lui Fonblanc, întâlnind o fată sârbă pe uliță, a luat-o cu sila în curte la consulat, unde a petrecut toată noaptea. A doua zi îndată cum a scăpat, fata s'a dus la poliție cu pretenție împotriva Bosniacului. Poliția a trimis să ceară pe slugă la judecată. Acesta s'a înfățișat, întovărășit de un dragoman. Judecătoria, după ce l'a osândit a primi câteva nuele la spate, a comunicat sentința aceluia dragoman și au aplicat-o pe spinarea Bosniacului. Fonblanc zice că nu a trimes dragoman. După explicația aceasta, dată de Nicolaevitz, Caning hotărîse să ceară o cercetare din partea Porții; de atunci însă, primind un memoir dela Fonblanc, prin care acesta pretinde, că întâmplarea din urmă nu este decât o parte dintr'o lungă serie de umilințe, pe care guvernul sârb le face consulatului sistematiceste de vre-o cîtăva vreme, a hotărît să sprijine pe agentul englez și să dobândească o reparație adevărată. Iată cum am auzit pe unii interpretând întâmplarea și pizma poliției asupra consulatului englizesc, — aceasta o bănueste aici și ambasada. Șeful poliției este cu totul austriac; agenții Austriei și Rusiei bănuesc, că voiajul lui Iorchici la Londra și la Paris are drept scop a chema capitaluri englizesti pentru facerea a drumuri de fer și a canalizații de râuri, prin care Sârbia să se pue

¹⁾ Insărcinatul de afaceri.

în contact cu Adriatica. Aceasta displace și Rusiei și Austriei. Provoacă o răceală de felul aceștia, nădăjduesc a împiedică isbânda lui Iorchici.

Titoff a fost la Brusa și la m[un][ele] Athos. A fost la Brusa numai și numai ca să arate că s'a înțeles cu Sarim Pașa ¹⁾, ca, la o întâmplare de schimbare de minister, să crează lumea că Rusia este cauza schimbării; dar, cine cunoaște pe Sarim Pașa și pe Riza ²⁾, știe că influența rusească nu câștigă nimic cu dânsii. Deocamdată ministerul Reșid ³⁾ este tare și foarte bine sprijinit de ambasadorii Francii și Engliterii; cu toate acestea moartea sorii Sultanului, a nevestii lui Feti Ahmet pașa, este o pierdere simțitoare pentru ministerul de astăzi, pe care îl sprijiniă foarte mult răposata; și este știut că eră cea mai cu influență asupra Sultanului.

Aici avem de o săptămână pe Iorgu Manu, avocatul. Acesta este rusist. Zice că a venit ca să lucreze în pricina procesului lui Meitan cu Milosch, pe care l-a pierdut, acum de curând, la divanul înalt, împotriva tuturor formelor; dar eu crez, că este un agent al boierilor, venit cu bani, ca să lucreze împotriva lui Ahmed Efendi.

Divanul ad-hoc a refuzat proiectul lui Vodă, prin care boierii, care fac negoț pe moșiile lor, se supuneau la patentă de 1-a clasă, cu contribuție de 25 galbeni pe an, asemuindu-se toți negustorii de

¹⁾ Mare vizir.

²⁾ Riza Pașa, serasker (ministru de războiu), partizan călduros al alianței franceze, prieten intim al generalului Aupick, ambasadorul francez.

³⁾ Fost ambasador la Paris.

1-a clasă la drepturi cu boierii de al doilea clasă, lucru ce ar fi adus vre-o câțiva oameni la drepturi politice.

Boierii au început a scoate vorbă, că Ahmed E-fendi visează a se face Domn.

De vreo două zile a ieșit vorbă că Aristarchi se va numi Domn al insulei Samos.

Al tău prieten **I. G.**

Lüders a pornit din București la Viena cu misiunea în pricina Principatelor. C. Bălăceanu a primit cordon mare rusec.

P. S. Cor vine piste puțin la Paris; așteaptă voia ce a cerut. El nădăjduște că ministerul va primi o propunere a lui prin care 1-iul dragoman să fie și consilier al ambasadei și să aibă o cancelarie specială a dragomanatului, după cum este organizată misiunea rusească. El crede că aceasta ar da influenții franceze o mare întindere. De va dobândi aceasta, pozițiunea de consul general în Principate numai este potrivită cu pretențiile lui Cor. Am vorbit cu colonelul Margadell pentru locul lui Poujat. El ar primi cu bucurie; dar zice, că la Minister această idee ar întâmpină mari piedici, pentru că birocrății văd cu mare nemulțumire și pismuire pe militarii, cari ocupă posturi diplomatice, și că, dacă generalul Aupick ar scrie aici, că D-l Huet nu este destoinic și ar cere să trimită pe cineva de aici, ar primi fără îndoială deslegare să trimită pe Gabriyac sau pe Martignac: unul capabil dar în care nu trebuie nici ei nici noi să avem încredere și celălalt prost, deși foarte bun suflet. Așa m'am înțeles cu Czaica

ca să scrie Principelui Czartorinsky și lui Zamoiscky ¹⁾, ca să vorbească cu D-l Sentrat. Caută a mișcă și tu ; car c'est très important pour nous. Desprez, prin cartea lui ²⁾, socot că este imposibil Poujad, viind acolo, va lucra pentru maiorul Sabattier dela Atena, fiindcă el are nădejde a dobândi locul lui Tovenel ³⁾ și ar voi să se desfacă de Sabattier ⁴⁾. Acesta nu ne convine nouă, fiindcă este grezit cu totul. Il faut l'éviter.

Adresa pe plic : *Monsieur Nicolas Balcesco à Paris.*

III

Boiadgikeuy, 25 August 1850. ⁵⁾

Numai de două ori ți-am scris că, prin poștia următoare, îți trimit bani și nu m'am ținut de vorbă ; pricina a fost că banii, ce țineam gata ca să ți-i trimit, am fost silit a-i da împreună cu alții, pe care m'am împrumutat cu 2% pe lună, ca să plătesc polițe ale fraților căzuși, pe care făcusem dobitocia a le chiezășui. Zilele acestea am fost

1) Comitele Zamoiscky, nepotul Principelui Czartorinsky.

2) *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain.* In această carte, ca și în celelalte (vezi mai sus p...), Desprez, apărând dreptul la viață al neamului românesc, se ridică împotriva intrigilor abile ale diplomației rusești, care, sub masca protectoratului, se străduie să înăbușe aspirațiunile naționale ale tineretului.

3) Thouvenel, consul francez la Atena ; mai târziu, în timpul frământărilor pentru unire, ambasador francez la Constantinopol ; un sprijinitor călduros al unirei.

4. Consul francez la Atena.

5) Foia 35.

Vezi și scrisorile lui N. Bălcescu din 16 Iulie și 6 August în *Amintiri din Prîbegie.*

pus iarăși în cel mai mare ambaras de un birbant de compatriot, pentru care am plătit piste 15.000 lei, pentru care plătesc de zece luni câte $1\frac{1}{2}\%$ pe lună. Ca să viu la banii tăi, numai prin curierul de acum treizeci de zile ți-am scris că ți-am trimis bani. Dacă bancherul va fi făcut vreo întârziere, nu este vina mea; acum trebuie să fii convins, căci trebuie să-i fi primit.

Arăpilă ¹⁾, fără cuvânt, se plânge de mine, căci eu am scris d-lui de Ferney ²⁾ să-i plătească, încă de când i-am făcut cartea de credit pe numele lui. Înțelege-te cu dânsul; astăzi nu am timp, dar prin poștia viitoare sau îi scriu sau, de mi-o veni bani d'acasă, ți-i trimit ție, ca să i dai lui Tache Golescu.

Broșurile tale ³⁾ nu le-am primit, deși sunt aici. Aflând dela censor că este o broșură asupra Principatelor la vamă, am bănuț că este a ta; am alergat pe la ministru de am dobândit sloboda intrare. Cenzorul după ce i-a încuviințat slobozirea, a trimis-o înapoi la vamă ca să o dea cui este. Eu, după toate încercările ce am făcut, nu am putut să o scoț dela vamă, fiindcă nu aveam nici o hârtie dela speditor, nu am găsit nici la postie, nici la cancelaria vaporului, nici la Belhomme ⁴⁾ nici un *connaissance*. Broșura stă și

¹⁾ Porecla lui Tache Golescu.

²⁾ Directorul pensionului în care se află fratele lui Ion Ghica.

³⁾ *Question économique des Principautés danubiennes* Paris, Librairie de Charpentier, 1850 N. Bălcescu le trimesese la librarul Belhomme, din Constantinopol, vezi scrisoarea lui Bălcescu din 16 August, în I. Ghica, *op. cit.*, p. 541.

⁴⁾ Librar în Constantinopol.

și acum la vamă. Indreptează-te către speditorul la care ai dat-o; cere-i să scrie corespondentului său dela Marsilia să-mi trimită le connaissance.

Nu am timp a-ți scrie altele. Îți fac numai observația că, de ți-am scris într'o scrisoare, că îți trimit două proiecte ¹⁾, pe care nu ți le-am trimis decât cu curierul următor și în locul lor ai găsit altul, pe care eră să ți-l trimit cu alt curier, explicația vei afla-o în mâna, care le-a copiat. Am așteptat până în cel din urmă moment pe frati-to, care se însărcinase a le prescri, și nu le-a adus decât după opt zile, și atunci după ce am alergat mai mult decât de le-ași fi prescri eu.

Al tău prieten
Ion Ghica.

P. S. Îți trimit adresa Goleșcului și trei voturi i. m. t. urmarea scrisorilor lui Ionescu.

În scrisoarea următoare îți voiu vorbi de Boliac. Son affaire devient très mauvaise par suite de son depart.

IV

Boiadgikey, 4 Septembrie 1850. ²⁾

Am multe să-ți scriu; dar nu știu de mă va sluji memoria să ți le înșir pe toate.

Eu pui o mare importență a aveà un consul francez cum se cade; acel care este acum în locul lui Poujad ³⁾ este un om de nimica și mă tem să

¹⁾ E vorba de 2 proiecte pentru „gendarmi“. Vezi scrisoarea lui N. Bălcescu din 6 August, în I. Ghica, *op. cit.* p. 539.

²⁾ Foaia 38.

³⁾ Huett, fost mai înainte consul la Odesa.

nu rămâie definitiv. Poujad nu erà partizan al revoluționarilor, dar depeșile lui aveau meritul a face chestiunea rumână foarte importantă la minister și a-l țineà au courant de toate intrigile rusești; aveà meritul a fi cam ruso-fob, lucru ce ne erà foarte în favor; erà boierist, dar totodată rumânist. Generalul Aupick este foarte bine dispus, pot zice că face mult în chestiunea Principatelor; dar este important ca ministerul să fie înștiințat d'adrechtul de cele ce se petrec la noi. Eu cu Poujad nu sunt bine în inimă; dar în aparență suntem cei mai buni prieteni; ne vedem în toate zilele. El are interese de familie în țară și se teme, ca eu să nu fiu un obstacol la realizarea nădejdilor lui, mai ales că mă vede foarte bine primit la ambasada engleză, care are astăzi mare influență asupra ministerului otoman. Un alt cuvânt de a nu mă iubi este prieteșugul lui către Fuad Efendi, care, după cum se vede, persecută cât poate pe Ahmet Efendi. Poujad stimă pe Ahmet Efendi și-l admiră, dar se teme să nu fie împotrivor la nădejile lui. Eu din parte-mi iubesc mult pe Poujad, deși m'a descris aici și la Paris ca p'un om cu totul devotat Engliterii, din pricina relațiilor mele cu Grant ¹⁾ și, știi că, de când a fost în Siria, i-a rămas puțină anglofobie. Admir capacitatea și activitatea lui, care, deși nu întru toate favorabile ideilor noastre, fiindcă este prea conservator și reacționar, dar se potrivește în

¹⁾ Effingham Grant, secretarul consulului englez din București la 1848; a adus servicii însemnate revoluției muntene.

multe cu noi în privința națională ; dar sunt foarte circospect, fiindcă este ca toți diplomații egoist și se poate schimba ; apoi este și cam austriac.

Am vorbit cu generalul Aupick pentru colonelul Margadel ; mi-a zis că ar privi despărțirea lui ca o mare nenorocire, căci trăește de 30 de ani cu dânsul și ar voi să moară pe mânele lui.

Un om, care ne-ar conveni foarte bine, ar fi Comtele de Reculot,¹⁾ care se află acum la Paris și care și acum poartă titlul de 1-iu secretar de ambasadă de aici. Îți trimiț o scrisoare pentru dânsul ; te îndemnez să te duci singur la dânsul și să-i explici că postul Bucureștiului, astfel precum l-a avut Poujad, ca agent diplomatic și consul general, cu doi attachés, este foarte frumos pentru un tânăr ; explică-i că poate jucă un rol foarte important și că acolo este astăzi lupta între Occident și Nord.

Poujad poate să se ducă la locul lui Touvenel, la Atena ; el este protejat de Montalembert²⁾ și piste puțin va fi protejat de prezidentul Republicii, prin mijlocirea Baronului Excelmans, care este a se numi adiutant al lui ; acesta pornește piste puțin la Paris și îți trimit o scrisoare pentru dânsul.

În ceea ce privește lucrarea pentru numirea lui Reculot nu te încredință nici lui Excelmans, nici lui Poujat, dacă va veni la Paris.

1) Comtele de Reculot, nepotul generalului Lafayette, republican, fusese numit, din 1848, prim secretar al ambasadei franceze din Constantinopol.

2) Charles Forbes, comte de Montalembert, publicist de seamă, șeful partidului catolic din Franța.

Să-ți vorbesc acum de ceea ce este mai important: de intrigile boierilor noștri împotriva lui Ahmed Efendi. Lupta s'a deschis, căci comisarul a declarat că nu este nimic de făcut cu această castă coruptă, că ar trebui ca legea electorală să fie făcută astfel ca să pue țara sub garanția unei clase de oameni mai sănătoși. El este de părere ca dreptul politic să fie dat proprietății. Ei cunosc tendințele lui Ahmed Efendi și profită de împotrivirea ce face de a se lua măsurile ce voesc Muscalii cu gândul de a invita duhurile la vreo neorânduială. G[eneralu]l Duhamel a poruncit să se îndoiască toate posturile, să se ia măsuri aspre împotriva tendințelor revoluționare, care se ivesc din toate părțile; pe de altă parte pune de dau foc în oraș și altele, toate acestea ca să legitimizeze ocupația.

Îți prescriu aci un pasaj dintr'o scrisoare: «Il n'est pas moins vrai que depuis le mot donné par moi, les amis desespèrent d'avoir leur petite révolution ici quoique par un déploiement incroyable de troupes et patrouilles il fassent venir l'eau à la bouche des gens». Ahmet Efendi a protestat împotriva acestor măsuri, le-a făcut să înceteze și ministrul din năuntru cu mulți boieri s'au refugiat spre Călinești, unde s'au deschis conferinții și iscălesc o petiție spre a se trimite la Constantinopol, împotriva Comisarului. Se așteaptă aici o deputație de boieri cu această petiție; între deputați, șapte la număr, se află: N. Sutzu, Besdada Scarlat și I. Văcărescu. Eu mi-am pus în gând a lucra spre a face pe minister a-i trimite la Brusa. Ce serait un coup charmant. Lovitura

împotriva lui Ahmet Efendi are ramificații și aici. Rustanbeg lucrează foarte activ. Mumă-să, Comtesa Marini, la care mergea M-me Eliad de urlă, a pus-o pe aceasta de a făcut o petiție împotriva lui Ahmed Efendi, care petiție s'a iscălit de Pleșoianu, Cristofi și C-ie; acum s'au dus și la Brusa, să caute iscălituri. Despre această petiție știam de mult printr'un leah, care a spus lui Czaika că a și văzut-o; acum a spus-o M-me Eliad însuși lui Manu. Această damă s'a pornit la Hio.

Te prevestesc că Ahmed Efendi va fi susținut aici, atât de minister cât și de misiunile Franciei și Angliei. Lupta aceasta îmi face mare plăcere și nu sunt la îndoială că ne va fi în folos. G[eneralul] Duhamel se duce dela București pentru totdeauna. Halcinski¹⁾ rămâne în locul lui; aceasta ca să poată Titof cere depărtarea lui Ahmet Efendi. Îți fac cunoscut și aceasta că Sir Stralfort mi-a spus ieri că, prin curierul din urmă, Lord Palmerston a scris Lordului Blumfield²⁾ la Petersburg să ceară golirea totală a Principatelor «mais ne perdez pas de vue, a-t-il ajouté, ce que je vous ai dit l'autre jour que, si les Valaques ont le malheur de tomber dans le piège qu'on leur tend et s'ils font un mouvement, toute action diplomatique se brisera contre le volonté des Russes d'occuper les Principautés indefiniment.»

În țară s'au făcut o mulțime de abuzuri. Ahmet Efendi a primit o mulțime de petiții și a îndatorat pe Vodă a numi o comisie cercetătoare în patru județe; această comisie a adus descoperirea de

1) Consul rus.

2) Ambasadorul englez la Petersburg.

abuzuri scandaloase din partea lui St. Bellu, în Ilfov. Vodă a fost silit a-l scoate cu urgie și a-i porunci a se duce la mănăstire ¹⁾; socot însă că bieții locuitori vor fi siliți a se consolă cu atât. Împotriva lui Filipescu, la Prahova, sunt o mulțime de acuzații; se face comisie lui și lui Tamara.

Știrbey este cu totul muscal; dar părerea lui Ahmed Efendi este că nu trebuie încă răsturnat; trebuie din împotriva a-l pune împotriva boierilor, ca să-i slăbească.

Știrbey mărită pe fii-sa, pe fosta M-me Vellara, cu un oficer muscal Baron Upsche, fiul fostului ministru de Danemarca, d'aici.

Plajano s'a bătut în duel cu un adiutant al lui Lüders, anume Amosof. Florescu Alecu s'a bătut în pumni cu G. Filipescu, acolo unde se chemaseră ca să se bată în pistoale.

Aflu îndată că astăzi a sosit aici vestitul Gr. Perez, refugiatul dela Paris.

Cesar Boliac știi că s'a pornit de aici, pe furiș, sub numele de *Timoleon Paleologu*. Piste câteva zile, după pornirea lui d'aici, m'a chemat Aali Pașa și mi-a zis că se căiește de încrederea ce a avut în parola lui de cinste, pe care i-a făgăduit că nu va plecă, până nu-l va înștiința; m'a însărcinat să-i scriu, că internonciatura cere acele diamante, ce au rămas pe seama lui, în numele moștinitorilor lui Zici; și, fiindcă singur a declarat, că este gata a le plăti drept suma de o mie de galbeni, drept care zice că erau prețuite, cere ca acea sumă

¹⁾ Una din pedepsele impuse de Domni boierilor, eră și „periorisirea” (închiderea pentru o bucată de vreme) în mănăstiri.

de bani să se depuie la cancelaria austriacă. Mi-a zis să i scriu să vie aici negreșit ca să nu treacă de hoț. Eu am trimis pe Marin ¹⁾ să spue lui M-me Boliac să scrie și ea, îndemnând pe bărbatǎ-so să vie înapoi; aceasta s'a supărat și a zis toate dobitociile din lume împotriva mea, zicând că eu am umblat să fac să se arestuiască bărbatǎ-so ș. a. l. Două, trei zile după aceasta, a primit o scrisoare dela bărbatǎ-so, dela Atena, și bani; a venit noaptea la Boiadgikey, pe la trei ceasuri după miezul nopții și-a făcut lada, voind să plece, fără a plăti piste trei mii lei ce erǎ datoare în sat. Când a ieșit din casă, s'au strâns datornicii, oprind'o, și a fost silită a plăti. Deosebit de acești bani trebuie să fi avut și banii de drum; acești bani i-a trimis bărbatǎ-so dela Atena, unde s'a dus și ea. Boliac se zice că i-ar fi scris că banii i-a luat dela Tell; Pleșoianu arată dela Tell o scrisoare, prin care acesta zice că nu ar fi voit să-l primească. Trebuie să știi că nu este decât numai un glas împotriva perechii Boliac. Eu nu am nici o opinie; dar sunt lucruri în conduita lor, care sunt abominabile și văz că au bani, căci la vreme de nevoie pot. Aici ne bucurăm de cea mai rea reputație.

Sunt câteva zile de când un spion rusesc, sub pseudonimul de Peterson, natif dela Garnisey, se tot legă de câțiva din rumâni. În sfârșit alaltăeri a tăbărit cu un ciomag asupra lui bietul Nenișor ²⁾, la Petit Champ, jurând c'o să bată și pe Ionescu, pe Gherghel și pe vreo câțiva alții. Văzând însă

¹⁾ Serghiescu, poreclit Naționalul.

²⁾ Petrache Nenișor, exilat în urma revoluției din 1848.

că Nenișor duce pricina în poliție și că toți acei, câți se aflau la Petit Champ, erau gata a depoză în contra lui, s'a îmbarcat ieri pentru Moldova.

Vogoridi, decând cu pricina Bulgarilor, a dobândit iarăși influență și nădăjduște a isbuti a face Bulgaria principat ca să se facă el domn. Mulți din diplomați sfătuesc pe Turci a rădică Bulgaria în principat. Aali Riza pașa sa numit pașă la Vidin; se zice că este un om foarte cinstit și bun, dar prost; este mare prieten lui Vogoride. Balș a plecat ieri la Iași.

Aici a sosit M-me Sturza, care voește să joace pe dama mare. Socot că are vreo misiune din partea lui Gr. Ghica cu care este foarte prietenă; voește să ia protecția englizească și să se ducă la Paris.

Memoirul asupra proprietății, ce ți-am trimis, sunt câteva luni, este redijat de doctorul Arsachi, 1) care a făcut și un altul ca să refute broșura ta²⁾. Ceeace ți-am trimis este numai concluzia; când oi pune mâna pe fratit-to, o să-l pui să-ți scoată o copie după tot. Partea comparativă între deosebiții locuitori plugari din Bulgaria, Basarabia, Moldova și Valahia nu este fără interes. Am primit-o, acum sunt câteva zile.

Al tău prieten
Ion Ghica

P. S. Cad de somn și nu pot scri scrisoarea către Reculot. Ți-o trimit săptămâna viitoare.

1) De la doctorul Apostol Arsachi, mai târziu, în epoca unirii deputat, cunoaștem o singură scriere asupra proprietății: *La question de la propriété devant les assemblées législatives*, cu o traducere în limba română.

2) *Question économique des Principautés Danubiennes.*

V

Boyardgikeuy 15 Septembrie [1850]. 1)

Îți trimet memoirul lui Arsaki asupra proprietății. Partea, care mai lipsește, ți-oi trimete-o prin poștia viitoare. Aici nu avem nimica nou. Deputații așteptați din partea boierilor, cu petiție împotriva lui Ahmed Efendi, n'au sosit încă aici.

Nu am timp să răspunz Bolintineanului la scrisoarea ce mi-a scris, pentrucă am de scris mult pentru curierul de București. Spune-i, din parte-mi, că, pentru ceeace privește articolele lui Eliad din jurnalul *La ligue des peuples* 2), sunt cu totul de părerea lui: nu trebuie făcut nimic. Impotriva părerii mele, acei dela Brusa au scris redacției o scrisoare, pe care nu am văzut o, dar aș dori mult, de se va putea, să nu se tipărească.

Frați-meo a făcut o copilărie și o să-i scriu de ce să nu te consulte, când a vrut să facă un asemenea pas. 3)

Al tău prieten

Ion Ghica

Arif Efendi s'a numit ministru la Viena în locul lui Musuri, care vine aici; Caragea, ministru la Berlin; [ilizibil] Efendi, chargé, d'affaires la Londra și Riza bey, la Paris. Dacă nu cunoști pe Riza bey și dacă ai trebuință de dânsul, scrie mi ca să-ți trimiț o scrisoare din partea ministrului sau din partea altui cuiva către dânsul.

1) Foaia 45.

2) Ziarul apărea la Paris sub conducerea lui Carpentier.

3) Vezi scrisoarea lui Bălcescu din 6 August în I. Ghica, *Amintiri din pribegie*.

VI

Pera, 24 Septembrie, 1850¹⁾.

Astăzi îți completez scrierea lui Arsaki asupra proprietății. Îți va sluji pentru publicația ce vei să faci. Cu toate că nu mi scrii în ce limbă o să fie scrisă revista ta²⁾, bănuiesc că o să fie în rumânească. Aș dori să contribui și eu, ca și voi; dar să știu cam ce fel de articole ar fi mai potrivite. Caută a nu cădeă în idei prea noi și pentru care atât Turcii, cât și Englezii și Francezii au convenit a zice că sunt subversive și nepotrivite cu bunul ordin. Cu toate căte ar putea zice cineva spre apărarea a unor idei, dar socot că singurul mijloc de a aveă o înrăurire asupra lucrurilor astăzi și a face să fructifice oarecum cele sămănate în timpul revoluției este de a dovedi, că nu suntem ceeace politiciii practici de astăzi și guvernele numesc: anarhiști și inimici oricărui ordin social. De aceea ai făcut foarte bine

¹⁾ Foaia 48.

²⁾ Despre proiectul revistei vezi și scrisorile lui Bălcescu din 16 și 26 August, 16 Septemvrie. Revista a apărut în 20 Septemvrie cu titlul *România Viitoare*. În prospectul popular e îndemnat să nu se lase amăgit de „Muscali și ciocoi” și „printr’o mișcare fără vreme, să prăvălească țara în prăpastie. „Sentinele ale poporului, deslipite de trupul lui și răspândite de vijelie pe fața lumii, noi priveghiem cu luare aminte și pipăim lucrarea surdă, ce se face în inima popoarelor frați, și nu vom lipsi a vă prevesti, în ceasul deșteptării generale, a ceea ce aveți a face”.

Prospectul este semnat de: C. Bălcescu, N. Bălcescu, D. Brătianu, General Florescu, S. Goleșcu, N. Goleșcu, G. Magheru, B. Mălinescu, A. Paleologu, C. A. Rosetti și I. Voinescu.

de nu ai primit a te duce cu misiunea cu care voiã să te trimiță la Londra ¹⁾. De ce nu te înțelegi cu Bolintineanu ²⁾, ca să nu se facă decât un jurnal, iar nu două. Deși Pesta este un foarte bun punct geografic, dar nu înfățișează condițiile de libertate, de care am aveã trebuință pentru redacția unui bun jurnal. Eu am multe hârtii interesante, de care ai puteã să te slujești.

În privința politică, iață ce aș dori să puneți în princip în manifestul ce veți să iscăliți în numărul specimen sau program : 1) Rumânii din Turcia cu Besarabia, pe care fără drept au luat-o Muscalii (*violation du droit des gens et du droit de protection qu'ils se sont arrogés*), uniți într'un singur stat, subț suzeranitatea Sultanului, după dreptul capitulațiilor ; 2) Rumânii din Austria, Bucovina, Ardeal și Banat un alt stat, subț Austria, cu dreptul de naționalitate. Nu trebuie să ne punem ca oameni, care voesc răsturnarea nici unui stat din Europa.

Cu Harquart am avut discuții foarte turburate ; se împacã foarte anevoie cu ideia de unire a Principatelor ; dar crez că începe a înțelege avantajurile ce ar urmã pentru aceasta pentru Turcia.

Cu Hamilton (Tomson sau Henicson ³⁾), pe care

1) Vezi scrisoarea lui Bălcescu din 6 Septembrie în I. Ghica *Amintiri din pribegie* p. 546.

2) Bolintineanu tipărește în 1851 la Paris (tipogr. de Soye) *Albumul pelerinilor romaeni*, o revistă, cuprinzând numai versuri.

3) Publicist englez, care călătorise prin peninsula balcanică și care „a publicat multe articole interesante asupra Principatelor și a Serbiei. V. scrisoarea lui Bălcescu din 25 Ianuarie ; 1850. Ghica. *Amintiri din Pribegie*. p. 456.

I-ai cunoscut la Londra și care este un om foarte misterios și agent al lui Cosuth ¹⁾, am adesea convorbiri. El tractează din partea lui Cosuth, pe care îl vede adesea la Cutahia, ²⁾ pe principul memoriului meu, pe care ți l-am comunicat astă-pri-măvară; el propune fuziunea tuturilor emigrațiilor într'una, lucrând fără distincție de naționalitate și pentru un princip, care este resturnarea Rusiei și Austriei. Mi se pare că principul lui, în loc de a uni, desbină, fiindcă nici Italienii, nici Polonii, nici noi nu putem primi de cap pe un Magdjar, precum nici Magdjarii nu ar primi pe un Polon, pe un Italian, sau pe un Rumân. Deosebit de aceasta, ideia ostensibilă de răsturnarea Austriei ar înfricoșă atât de mult guvernurile stabilite, încât toate mijloacele de acțiune s'ar închide; ar fi privită de anarhică. Cobden ³⁾ însă este de părerea aceasta; am văzut o scrisoare a lui la Hamilton. Are o mare opinie de Cosuth și nu văz că acest tribun merită toată admirația Englezilor. Eu am zis lui Hamilton, că voim să ne înțelegem cu toate emigrațiile și să ne sprijinim în mutual; dar voim să rămânem Rumâni afară din țară; precum și în țară, și în emigrație, să fim o icoană în miniatură de ceea ce trebuie să fim, când om fi atât de noro-

1) Ladovic Kossuth, primul ministru ungar în timpul revoluției din 1849.

2) Localitatea în Așia Mică, unde fusese internat Kossuth, de către Turci, după fuga din Ungaria.

3) Șeful partidului *free trade* din Anglia, partizan al păcii. Despre intervederea lui Bălcescu cu Cobden la Londra; despre părerile lui Cobden asupra chestiunii orientale v. scrisoarea lui Bălcescu din 26 Ianuarie, 1850. Ghica. *Amintiri din pribegie* 456.

ciți ca să vedem lucrurile, după cum dorim. Czaika are mare relații atât cu Harquart, cât și cu Hamilton ; dar tot odată mari prepusuri asupra lui Hamilton. Adevărul însă este că are încrederea lui Cobden și influență asupra tiparului în Engli-tera. Trebuie dar foarte menajat.

Eu sunt cam supărat pe tine din pricina relațiilor tale cu N. Golescu, care știi că a iscălit împotriva mea o acuzație în formă de acuzație care trebuia întâiu să o retracte înainte de a te pune în relație cu dânsul, fiindcă te privește și pe tine până la un punct. Nu socoti în ceeace-ți zic că ceeace voiu sa zic ar fi o blamă, că nu iei asupra-ți gâlcevurile mele, căci pentru ceeace mă privește îi am socoteală ; trebuie sau să nu faci dobitocii, sau, dacă le face, trebuie să le espieze.

Stirbei ¹⁾, după o faimoasă proclamație, în care zice că, după ce a îmbrățișat părintește pe toți Rumânii și i-a pus în pâne, chiar și pe acei pe care evenimentele dela 1848 i-a depărtat din țară, socotind ca intrând în sânul familiilor vor aduce idei sănătoase și se vor pocăi, văzând ranile sângerânde ale patriei lor, apoi aceștia din împotriva prin tot felul de mahinații, caută a resturnă ordinea legală și a turburâ liniștea ș c. l. și că va pedepsi aspru și fără deosebire de rang și de poziție pe fiecare etc. (diplom dat lui Duhamel ¹⁾ și care îi va sluji pentru a motiva ocupația). După a ceastă proclamație, fruct al călătorii lui prin țară, a prefăcut ministerul, lăsând numai pe Iancu Bibescu la ministerul bisericesc. Iordache Filipescu

¹⁾ Domnul Țărei Românești.

este vornic ; Slătineanu, vistier ; un Manu, nu știu care, postelnic etc.

Aici avem istoria Ovreiului prusian, pe care, din porunca lui Said Pașa, l-au bătut Turcii la Damas până într'atât, încât piste o zi a și murit.

Iată versiunea, care pare cea mai probabilă. Acest Ovrei pricepuse că un Turc venia adesea de-i fură deosebite lucruri. Pândindu-l cu alți prieteni, l-a prins cu multe lucruri furate și l-a luat la bătaie. Turcu, stigând că acest Ovrei a voit să-l omoare, ca să-i răscăngele pentru prejudețe religioase, l-a rădicat la chehaiaoa ¹⁾ pașii, unde i s'a dat 300 de bețe. Scoțând acesta patenta de sudit ²⁾ prusian, i s'a mai orânduit 100 de bețe pentru această cualitate. Ambasadele prietene Turciei propune guvernurile să facă pildă pe Said Pașa pentru o asemenea urmare și mi se pare că o să-l și scoată sau poate să-l și pedepsească. Ar fi bine ; dar acesta se vede că îndată a pornit la Meca, spre expiație. Socot că Ovreei s'ar mulțumi ceva mai bine cu ceva parale.

Caută, dacă poți, a nu se face prea mult sgomot despre aceasta prin gazete, fiindcă Muscalii o să profite mult de o publicație cât de întinsă a acestui fapt. Turcii sunt hotărâți a face ceva.

Ion Ghica

VII

Boyadgikeuy, 5 Octomvrie, 1850¹⁾.

Am văzut cele ce-mi scrii de scrisoarea primită de d-l Ștefan Golescu de la prietenul dumnealui

1) Foaia 52.

Tell. ¹⁾ Spune i, din parte-mi, că nu este în puterea d-lui, nici a nimăruî de a mă face să fiu ceea ce nu sunt; tot ce pot dobândi este rezultatul ce au avut satisfacția de a dobândi și altă dată: de a rățăci opinia. Răul este mai lesne de făcut de cât binele, cu deosebire că acest din urmă, fiind mai anevoie, nu este de nasul fiecăruia. Dacă d-l Magheru, dela Brusa, este un tânăr de onoare, va demerita cele scrise de d-l Tell; socot să-i trimit scrisoarea ta, cutoatecă mi se pare că este iscălit în scrisoarea către d-l Carpentier, redactorul dela *Ligue des Peuples*, care se află la d. Florescu. Frati-so Alecu și Radu, cu care am petrecut tot timpul meu în Brusa, afară de o jumătate de oră, cât am fost la pașa, precum și Văleanu, la care eram în gazdă, știu foarte bine, că nu am avut nici o convorbire secretă cu d-l Magheru și trebuie ca Alecu și Rodolf să-i fi scris foarte în detaliu cele zise de mine, în cele opt zile, cât am șăzut la Brusa, ca să n'aibă trebuință astăzi a fi în mirare.

Să venim acum la Boliac; cu aceasta m'am potrivit la gânduri până în luna lui Iunie sau Iulie, adică la șosirea d-lui Pleșoianu și Duca, când a venit de mi-a vorbit de trebuința de o mișcare. N. B. după o mai lungă petrecere și lungă desbatere cu dumnealor, cari au venit la Boyadgikeuy de au petrecut două sau trei zile la Boliac, discuțiile mele cu Boliac în prezența

¹⁾ Vezi scrisoarea lui Bălcescu din 16 Sep. 1850 în Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 547.

lui I. Filipescu, lui Manu și Zane ¹⁾ au fost destul de sgomotoase, ca să știe fiecare rumân aici, că eram cu totul împotrivor unei mișcări, pentru cuvintele ce ți-am dat în scrisorile mele dintr'acel timp. Boliac se dechiarase pentru o mișcare; relațiile lui cu mine se rupsesse; atât numai că la plecare, cu două ceasuri mai înainte de a se imbarcă, întâlnindu-l la Vasilică Ghica, m'a tras pe scara otelului Iosefini, unde mi-a spus că pornește ca să se înțeleagă cu d-l Tell pentru o mișcare, fiindcă d-l Pleșoianu nu avea plenipotenție de a tracta. Am mai încercat în zadar a-l disuadă, zicându-i că intră într'o idee fatală țării. ²⁾ Ne-am despărțit cam rece; de atunci nu am avut nici o relație cu Boliac. Nu mi-a scris și nu i-am scris decât o scrisoare, coprinzând cele ce Aali Pașa m'a însărcinat să-i scriu. Această pagină păstrează-o ca s'o arăți lui Cezar, care, după cum am aflat din cele ce a spus d-l Pleșoianu aici, trebuie să fie la Paris în curând.

Ași avea multe să-ți scriu, dar sunt ocupat cu un memoir, ce gătesc. Îți trimit un proiect de fermă modelă, pe care te rog să-l arăți la vreun agronom ³⁾ ca să-l îndrepteze, și să-l pue în stare de a fi prezentat Sultanului și tipărit mai pe urmă. Te rog ia lucrul în serios; ocupă-te îndată

1) Inginer, exilat după 1848, prieten bun cu Bolintineanu
Scrisorile lui Bolintineanu către Zane, s'au publicat în *Neamul Românesc Literar*, 1909, p. 463 și urm. și 1911.

2) Vezi mai sus I-a scrisoare a lui Ghica.

3) L-a dat spre studiere directorului institutului dela Versailles și i l-a înapoiat cu observațiile acestui la 26 Noemvrie 1850. Vezi scrisoarea în *Amintiri din pribegie* p. 565.

și trimite-mi-l cât mai în grabă ca să mișc lucrul, care este copt și pregătit.

Miniștri la noi sunt : Iordache Filipescu, interim-vornic. Acest post s'a propus lui Vilara, care a refuzat ; Argyropulo, ministru al dreptății ; Ioan Manu, postelnic ; Herescu, vistier și Oteteleşanu, controlor.

Mitropolit : Nyfon, fostul Vicar.

Episcop Râmnic : Calinic, Starițul Cernichii.

» Argeș : Climent.

» Buzău : Filoteiu, Economul Episcopiei

P. S. Spune lui Florescu Dumitrache, că, cu mare părere de rău, nu am putut să-i trimit cei 2000 lei ai lui și că, fără îndoială, îi trimit cu poștia viitoare. Înfațișează-i frățeștile mele închinăciuni.

VIII

Boiadgikeuy, 14 Octomvrie, 1850. (1)

Cu părere de rău, nu am putut, până acum regula socoteala frati-meo cu Arăpilă; astăzi, însă am trimes banii, în primirea d-lui Guyet de Ferney 2). Spune-i lui Tache Golescu să se ducă să-i primească, sau, dacă el nu se află la Paris, fă bine, tu Bălcescule, de te însărcinează cu trimiterea lor. Asemenea spune lui Dumitrache Florescu, că am trimes tot la d-l Guyet suma de 450 frs., patru sute cincizeci de franci, care înfațișează suma de 2000 lei, ce eră să-i dau aici. Spune-i să-mi

1) Foia.

2) Directorul pensionului în care se află fratele lui Ion Ghica.

trimiță răvaș de primirea lor, ca să-i pot reclama dela familia lui.

Înștiințează, te rog, și pe d-l Debain, șeful institu-lui, unde se află frati-meo mai nainte, că i-am trimis prin d-l Pillet-Will ¹⁾, suma de o mie trei sute de franci, 1300 f., și că astfel socotelile noastre se află încheiate.

Frati-mio nu mi-a scris de mai mult de patru luni; se vede că este supărat pentru oare-care remustrări, ce m'am socotit dator a-i face. Te rog să-i arăți cele următoare:

1) că sumele cheltuite pentru înbrăcăminte, numai în timp de un an, trec peste o mie trei sute de franci, după cum se vede în foia alăturată și nu știu încă, dacă suma de 333 frs. ce a plătit d-l Guyet nu este deosebită de aceasta și atunci suma totală ar fi de 1708 frs. Această sumă este cel puțin de trei ori mai mare decât trebuia să fie.

2) în socotelile, trimise de d-l Guyet, cât și de d-l Debain, artile de agrement figurează mai mult de cât învățăturile, pentru care este trimis la Paris.

3) am aflat că studiază foarte puțin.

4) că face abuzuri, cari îi derapănă sănătatea.

5) că face unile speculații, ca să-și procure bani pentru plăceri, care sunt cu totul nevrednice de un tânăr cu bună educație și care mai târziu se preface în vițuiri.

Te rog, Bălcescule, dojenește-l și sfătuește-l ca pe un frate. Ți-am scris încă într'un rând să-l întrebi despre cărțile mele și să-ți spue unde sunt.

Eu sunt hotărît să viu, chiar iarna aceasta, la

1) Bancher în Paris.

Paris ; nădăjduesc să pot porni de aici, cel mai târziu, pe la Genarie ¹⁾.

Trimete-mi, cât mai în grabă, hârtia ce ți-am trimis despre moșia din Dobrogea (proiectul de exploatare) ; trimite-mi și corespondența lui Ionescu. ²⁾

Poujad a pornit alaltă-ieri pentru Triest ; de acolo va merge la Viena și la Paris. Cu el te vei vedea adesea ; dorește să fie în relație cu noi.

Cor nu este încă hotărît să plece mâine ; dar negreșit pleacă cu vaporul următor. Il cunoști și te sfătuesc să-l ții de aproape ; este un om prețios.

Scrisorile mele către Poujad, când ți-oi trimite, să nu le dai la minister ; acolo poți afla numai adresa lui și să i le dai chiar lui.

De multă vreme, scrisorile tale sunt fără nici o savoare, fără nici o culoare ; nu știu de este calcul, sau ocupația foarte mare, care nu-ți dă timp ca să-mi dai cel mai mic renseignement, sau te temi de opinia dela *Ligue des Peuples*

Harquart și Hamilton Henicson sau Tomson sunt duși la Cutahia.

Poarta a scris la Viena, cerând liberarea Madgarilor ; tot odată a scris și Lordul Palmerston ³⁾, sfătuiind pe ministerul austriac să nu se împotriviască la cererea Porții și să se înțeleagă cu Turcia pentru liberarea tuturilor deținuților. Din nenorocire, nota lui Palmerston a sosit la Viena, în timpul când ministerul eră foarte supărat de tratarea făcută lui Haynaini, pe când oamenii poliției austriace călcau în picioare portretele crăesei Victo-

1) Nu s'a dus la Paris.

2) Ioan Ionescu dela Brad.

3) Lord Palmerston, primul ministru englez.

ria, precum călcau muncitorii dela fabrica Batkley Perkins et C-ie mustățile felzoggâzii ¹⁾ Haynâii.

Madame Batthyany ²⁾ a venit alaltăeri dela Cutahia ; caută să dobândiască voie să vie bărbată-so aici. Știi că Iasmangiu i-a propus amnistie din partea guvernului Austriei, cu condiție, ca să fâgăduiască pe onoare, că [nu] va căută a turburâ liniștea și că va fi credincios împăratului. El a refuzat, zicând că nu voește a aveâ nici o relație printr'un om de caracterul Iasmangiului. Nevasta lui Bathiany cere ca bărbată-so să poată veni aici și să se însărcineze Aali Pașa a tratâ, din partea lui, cu ambasada Austriei.

Ahmed Efendi este dus la Iași. Până a nu porni din București, a scris lui Vodă o scrisoare confidențială, în care îi zice că nu voește să se amestice întru nimic în cele ce privesc administrația țării. De aceea niciodată nu i-a impus pe nimeni în cea mai mică slujbă ; că acum însă se socotește dator a-i observâ, că persoanele, căroro a încredințat ministerurile, sunt cele mai antipatice opinii tutulor partidelor și că Vodă asumă o mare răspundere, făcând asemenea alegeri. Vodă i-a răspuns îndată că, luând în băgare de seamă observația comisarului, a hotărît a încredința ministerul postelnicii lui Plajano și agia lui N. Bibescu. Ahmed Efendi a pornit, fără a răspunde la scrisoarea lui Vodă.

1) Probabil cuvântul unguresc *felvigyászó* = supraveghietor, inspector.

2) Soția contelui Cazimir Batthyany, fost ministru de externe sub guvernul lui Kossuth. După înăbușirea revoluției din 1848, Contele Batthyany s'a refugiat în Turcia și de acolo a trecut în Franța, unde a murit în 1854.

Ambasadorul englezesc este dus într'o călătorie în Arhipel. Această excursie are un scop politic nu este îndoială; dar care este acest scop?

Rumânii dela Brusa se scurg încet, încet. Săptămâna din urmă au sosit aici: Văleanu și Cernătescu; peste puține zile vine Sergiad și Radu Golescu.

Trimete alăturata scrisoare către d-l Guyet de Ferney și spune lui Dumitrache Florescu să meargă la dânsul să ia 450 fr., patru sute cincizeci franci.

Am scris o scrisoare lui Bolintineanu; dar nu am curaj să i-o trimit; prea vorbesc mult bine de mine și mă tem să nu mă vatăm în opinia lui.

Ion Ghica

TABLA NUMELOR

- Aali Paşa**, p. 26, 41, 51, 55.
Aali Riza, pag. 43.
Adamachi, pag. 23.
Ahmed Efendi, pag. 15, 16,
 17, 24, 30, 32, 33, 37, 39,
 40, 41, 44, 55.
Albert Smith, (pseudonimul
 lui N. Bălcescu), p. 5 n. 1.
Albrecht Conrad, vezi **Conrad Albrecht**.
Alecsandri, (V.) pag. 1 n. 1,
 5 n. 1, 26.
Alléon (Jacques), pag. 17.
Amosof, pag. 41.
Apostolescu (N. I.), p. 1 n. 1.
Arăpilă v. Tache Golesecu.
Argyropulo, pag. 52.
Arif Efendi, pag. 44.
Aristarchi (N.), 23 n. 5, 33.
Arsachi (Dr. Apostol), p. 43
 și n. 1, 44, 45.
Aupick, pag. 18, 32 n. 2, 33,
 37, 38.
Balaciano, (Mme) pag. 3.
Balacianu C., pag. 33.
Bălcescu C., pag. 45 n. 2.
Balș (Tudoriță), pag. 12 și n.
 1, 43, 23.
Batkley-Perkins, pag. 55.
Batthyany (Mme), pag. 55.
Batthyany (Cazimir), pag. 55.
Belhomme, pag. 35.
Bellu (Șt.), pag. 41.
Bem, p. 6 n. 1, 8.
Bibescu (Iancu), pag. 48.
Bibescu (N.), pag. 55.
Blumfield (Lord), 40.
Boliac (C.), pag. 3, 4, 19, 20,
 21, 23, 36, 37, 41, 42, 50, 51.
Bolintineanu (D.), pag. 44, 46
 și n. 2, 51 n. 1, 56.
Brătianu (D.), pag. 45 n. 2.
Calimachi, pag. 18.
Calinescu, pag. 24.
Calinic (Episcopul Romanu-
 lui), pag. 52.
Canning, p. 19 și n. 4, 30, 31.
Cântarea României, p. 1 n. 1.
Caragea (Vodă), pag. 15.
Caragea, pag. 44.
Carpentier, 44, 50.
Catargiu, pag. 12 și n. 2.
Cernătescu, pag. 56.
Charpentier (librairie) p. 35.
Ciocaneli, pag. 23.
Clement (Episcopul Argeșu-
 lui), p. 52.
Cobden, pag. 47 n. 3, 48.
Conrad Albrecht (pseudo-
 nimul lui *Bălcescu*) pag.
 5, n. 1.
Cor, pag. 17, și n. 3, 18,
 33, 54.
Cristofi, 19, 24, 40.
Czaika, p. 16, 33, 40, 48.
Czartorinsky, pag. 16 n. 1.
 18 și n. 2, 34 și n. 1.
Dassiadi, p. 20 n. 1, 21, 23.
David, (Psalmii lui) p. 1 n. 1.

Debain, pag. 53.
 Densusianu (Ovid), p. 1 n.1.
 Desprez, pag. 17 și n. 2, 34.
 Dombasle, pag. 26 n. 3 și 4.
 Drosu, pag. 23.
 Duca, pag. 11 și n. 7, 50.
 Duhamel, pag. 30, 39, 40, 48.

Eliad, pag. 7 n. 3, 11, 19, 44.
 Eliad (Mme), pag. 24, 40.
 Emin Efendi, 17 și n. 1, 24.
Espatriatul, pag. 4 n. 1.
 Excelmans (Baronul), p. 38.

Feti Ahmet Pașa, pag. 32.
 Ferney, (de) vezi Guyet de...
 Filipescu, pag. 41
 Filipescu (I), pag. 51.
 Filipescu (Iordache), p. 48, 52
 Filipescu (G.), pag. 41.
 Filoteiu (Episcopul Buzăului), pag. 52.
 Florescu, pag. 50.
 Florescu (Alec), pag. 41, 50
 Florescu (Dumitrache), pag. 52, 56
 Florescu (general), p. 45 n. 2.
 Florescu (Radu), pag. 50.
 Fonblanc, 30, 31.
 Fuad Efendi, pag. 15 și n. 4, 16, 17, 24, 37.

Gabriyac, pag. 33.
 Ganea, pag. 23.
 Gauthier, pag. 3.
 Gherghel, pag. 42.
 Ghica (Aiecu Vodă), p. 13, 23.
 Ghica (Gr.), p. 12 n. 1., 13 n. 1 și 2, 23, 26, 43.
 Ghica I. (fratele lui), p. 44, 52 și n. 2, 53.
 Ghicii, pag. 13.
 Ghiculeasă, pag. 15 n. 3.
 Ghica (Vasilică), p. 12, 50, 51.
 Golești, pag. 11, 23.
 Golescu, pag. 11.
 Golescu (N.), p. 45, n. 2, 48.

Golescu (Radu), pag. 56.
 Golescu (Ștefan), pag. 45 n. 2, 49.
 Golescu (Tache), pag. 35, 52.
 Gotliebe, pseudonismul lui N. Bălcescu, pag. 5.
 Grant, (Effingham) pag. 37
 Guyet de Ferney, p. 35, 52, 53, 56.

Halcinski, pag. 40.
 Henicson, pag. 54.
 Hamilton, pag. 46, 47, 48, 54.
 Haynail pag. 54, 55.
 Harquart, pag. 46, 48, 54.
 Herescu, pag. 52.
 Huett, pag. 17, 33, 37 n. 3

Iasmangiu, 55.
 Ionescu (Ioan de la Brad), p. 25 n. 1, 26, 36, 42, 54.
 Ioranu, pag. 11 și n. 5, 25.
 Iorchici, pag. 31, 32.
 Iosefini (hotel) pag. 51.
 Ipătescu, pag. 7.
Journal de Constantino-ple, pag. 25.

Kossuth, pag. 21, și n. 1, 55 n. 2.

Lacour, (Mr. de), pag. 13.
 Lamartine, pag. 7.
 Lafayette (generalul), p. 38
Ligue des Peuples, p. 50, 54
 Lüders, pag. 3 și n. 1, 33.

Mahmud II, pag. 29 n. 1.
 Magheru G., p. 18, 19, 23, 45 n. 2, 50.
 Mălinescu, B. pag. 45 n. 2.
 Manu, pag. 49, 51.
 Manu Ion, pag. 52.
 Manu Iorgu, pag. 32, 40.
 Margadell, pag. 18, 33, 38.
 Marghiloman (Mihalache), 5 n. 1.
 Martignac, pag. 33.

Marini (Contesa) p. 24, 40.
 Mavru, pag. 18.
 Meitan, pag. 32.
 Miloş, pag. 32.
 Metaxa, pag. 23.
 Mihaiu Viteazul, (balada lui),
 p. 1 n. 1.
 Montalembert (Charles Forbes de) pag. 38

Negri (C.), pag. 26.
 Negulici, pag. 11.
 Nenişor, pag. 42, 43.
 Nicolaevitz, pag. 31.
 Noguez, pag. 25 şi n. 3.
 Nylon (Mitropolitul), p. 52.

Oteteleşanu, pag. 52.
 Omer-Paşa, pag. 21.

Paleologu, pag. 45 n. 2.
 Palmerston, p. 40, 54 şi n. 3.
 Perez (Grig.), pag. 41.
 Peterson, pag. 42
 Pillet-Wil, pag. 53.
 Plajano, pag. 41, 55.
 Pleşoianu, pag. 11 şi n. 6,
 12, 19, 20, 40, 42, 50, 51.
 Poujad, 15 şi n. 3, 16, 17, 18,
 23, 33, 34, 38, 54.

Reculot (Contele de), pag.
 38, 43.

Reşid Paşa, pag. 24, 32.
 Riza Paşa, pag. 32 şi n. 2.
 Riza bei, pag. 44.
 Rosetti C. A., pag. 45 n. 2.
 Rustanbeg, pag. 23, 24, 40.

Sabattier, pag. 17, 34.
 Said Paşa, pag. 49.
 Sarim Paşa, pag. 24, 32.
 Scarlat (besdădea), p. 39.
 Schwartzemberg, p. 13, 22.

Schmith (vezi Albert).
 Sefels, pag. 18.
 Sentrat, pag. 34.
 Serghiescu (Marin), p. 42.
 Sergiad, pag. 56.
 Slătineanu, pag. 49.
 Soleiman Paşa, pag. 15 n.
 4, 17 n. 1.
 Spinder, pag. 14, 22.
 Siralfort Sir, pag. 40.
 Stirbei (Vodă), pag. 11, 14,
 15 şi n. 2, 23 şi n. 5, 32,
 41, 48, 55.
 Sturdza, pag. 25 n. 1.
 Sturdza (Mme), 43.
 Stürmer, pag. 22.
 Sutz (N.), pag. 39.

Tamara, pag. 41.
 Tell, pag. 7, 18, 19, 20, 23,
 42, 50, 51.
 Timoleon Paleologu, (pseudonimul lui Boliac), p. 41.
 Titof, pag. 23, 32, 40.
 Tomson, 46, 54.
 Tutto (fiul lui I. Ghica),
 pag. 10.
 Thouvenel, pag. 34, 38.

Upsche, (Baron), p. 41.
 Uxeul (M-me), pag. 24.

Văcărescu. (I), p. 39.
 Văleanu, pag. 50, 54.
 Vellara (M-me), pag. 41.
 Victoria (crăiasa), pag. 54.
 Villara, pag. 52.
 Vgoridi, pag. 23, 24, 43.
 Voinescu, pag. 45 n. 2.

Zamoisky, pag. 6 n. 1, 34.
 Zane (Al.), pag. 51 şi n. 2.
 Zici, p. 41.
 Zosima, pag. 11. 1)

1) S'a omis numele lui I. Ghica şi N. Bălcescu, cari revin aproape la fiecare pagină.

CUPRINSUL

Pag.

Prefată III

Scrisori dela N. Bălcescu către doamna Ghica :

- I. 26 April, 1849. I.
- II. Orșova, 15 August 1849 5.
- III. Paris, 22 Octomvrie 1849 6.
- IV. Paris, 6 Februarie 1850 9.

Scrisori de la I. Ghica către N. Bălcescu :

- I. Boyadgikeuy, 4 August, 1850 II.
 - II. Boyadgikeuy, 14 August, 1850 19.
 - III. Boyadgikeuy, 25 August, 1850 34.
 - IV. Boyadgikeuy, 4 Septemvrie, 1850 36.
 - V. Boyadgikeuy, 15 Septemvrie, 1850 44.
 - VI. Pera, 24 Septemvrie, 1850. 45.
 - VII. Boyadgikeuy, 5 Octomvrie, 1850 49.
 - VIII. Boyadgikeuy, 14 Octomvrie, 1850 52.
 - Tabla numelor* 57.
-

